

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
OBCHODNÁ FAKULTA

Evidenčné číslo: 102003/I/2024/36124048425310724

ÚLOHA MULTILATERÁLNYCH INŠTITÚCIÍ
V MEDZINÁRODNEJ OBCHODNEJ SPOLUPRÁCI
Diplomová práca

2024

Bc. Ivan Tanevský

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
OBCHODNÁ FAKULTA

ÚLOHA MULTILATERÁLNYCH INŠTITÚCIÍ
V MEDZINÁRODNEJ OBCHODNEJ SPOLUPRÁCI
Diplomová práca

Študijný program: Manažment medzinárodného obchodu
Študijný odbor: Ekonómia a manažment
Školiace pracovisko: Katedra medzinárodného obchodu
Vedúci záverečnej práce: Ing. Anabela Luptáková, PhD.

Bratislava 2024

Bc. Ivan Tanevský

Abstrakt

TANEVSKÝ, Ivan: Úloha multilaterálnych inštitúcií v medzinárodnej obchodnej spolupráci. – Ekonomická univerzita v Bratislave. Obchodná fakulta; Katedra medzinárodného obchodu. – Vedúci záverečnej práce: Ing. Anabela Luptáková, PhD. Bratislava: OF, 2024, 62 strán.

Táto diplomová práca sa zaoberá úlohou multilaterálnych inštitúcií v regulácii medzinárodného obchodu, s osobitným dôrazom na Svetovú obchodnú organizáciu. Práca skúma, ako Svetová obchodná organizácia ovplyvňuje globálne obchodné vzťahy a politiky, a súčasne identifikuje kľúčové výzvy a príležitosti, ktoré sa objavujú v rámci jej operácií. Výskum využíva kombináciu kvalitatívnej metodiky vrátane kritického zhodnotenia efektivity a spravodlivosti týchto organizácií. V tejto súvislosti sa posudzujú rôzne perspektívy a kritiky, ktoré formujú súčasnú odbornú diskusiu o ich úlohe v medzinárodných ekonomických vzťahoch. Hlavné zistenia naznačujú, že napriek významnému prínosu Svetovej obchodnej organizácie k liberalizácii obchodu a podpore medzinárodného dialógu, organizácia čelí kritike z hľadiska flexibility a rýchlosti reakcie na nové ekonomické výzvy. Táto práca odporúča konkrétne zmeny v prístupe Svetovej obchodnej organizácie k riešeniu sporov a adaptácii na meniace sa technologické a geopolitické prostredie. Tieto návrhy sú zamýšľané ako príspevok k efektívnosti a relevancii Svetovej obchodnej organizácie v globálnom obchodnom systéme. Výsledky tejto práce poskytujú dôležité pohľady do dynamiky medzinárodného obchodu a poukazujú na možné smerovania pre budúce politiky a reformy, ktoré by mohli pomôcť posilniť účinnosť a spravodlivosť globálneho obchodného systému.

Kľúčové slová: ekonomické výzvy, medzinárodný obchod, multilateralizmus, obchodné politiky, obchodné spory, reforma Svetovej obchodnej organizácie, Svetová obchodná organizácia

Abstract

TANEVSKÝ, Ivan: The role of multilateral institutions in international business cooperation. – University of Economics in Bratislava. Faculty of Commerce; Department of International Trade. – Thesis supervisor : Ing. Anabela Luptáková, PhD. Bratislava: OF, 2024, 62 pages.

This thesis examines the role of multilateral institutions in the regulation of international trade, with a special emphasis on the World Trade Organization. The work explores how the World Trade Organization influences global trade relationships and policies, while simultaneously identifying key challenges and opportunities that arise within its operations. The research utilizes a combination of qualitative methodologies, including a critical evaluation of the effectiveness and fairness of these organizations. In this context, various perspectives and criticisms that shape the current scholarly discussion about their role in international economic relations are assessed. The main findings suggest that despite the significant contribution of the World Trade Organization to trade liberalization and the support of international dialogue, the organization faces criticism regarding its flexibility and speed of response to new economic challenges. This work recommends specific changes in the approach of the World Trade Organization to dispute resolution and adaptation to changing technological and geopolitical environments. These proposals are intended as a contribution to the efficiency and relevance of the World Trade Organization in the global trade system. The results of this work provide important insights into the dynamics of international trade and point to possible directions for future policies and reforms that could help strengthen the effectiveness and fairness of the global trade system.

Key words: economic challenges, international trade, multilateralism, trade disputes, trade policies, World Trade Organization, World Trade Organization reform

Obsah

Obsah.....	7
Zoznam grafov a obrázkov.....	8
Úvod.....	9
1 Súčasný stav riešenej problematiky doma a v zahraničí.....	10
1.1 Chronológia vzniku multilaterálnych inštitúcií	11
1.1.1 Organizácia spojených národov	12
1.1.2 Všeobecná dohoda o clách a obchode a Svetová obchodná organizácia.....	13
1.1.3 Medzinárodný Menový Fond.....	16
1.1.4 Svetová Banka	18
1.2 Organizačná štruktúra multilaterálnych inštitúcií.....	19
1.2.2 Medzinárodný menový fond.....	23
1.2.3 Svetová Banka	25
1.3 Prístupy autorov k fungovaniu medzinárodných organizácii	27
2 Cieľ práce, metodika práce a metódy skúmania	31
3 Výsledky práce a diskusia	33
3.1 Analýza vplyvu Svetovej obchodnej organizácie na konkrétnych prípadoch medzinárodného obchodu	34
3.1.1 USA vs. EÚ – prípad subvencií pre Boeing a Airbus.....	34
3.1.2 Vplyv Svetovej obchodnej organizácie na rozvojové krajiny – prípad bavlny ...	36
3.1.3 Hovädzie mäso s hormónmi – USA verzus EÚ.....	39
3.1.4 Čína vs. USA – prípad solárnych panelov	41
3.1.5 Hodnotenie účinnosti Svetovej obchodnej organizácie v riešení globálnych obchodných výziev	44
3.2 Limitácie fungovania Svetovej obchodnej organizácie	47
3.2.2 Odporúčania pre reformu Svetovej obchodnej organizácie.....	49
Záver	52
Zoznam použitej literatúry	55

Zoznam grafov a obrázkov

Graf 1 Index rozvoja medzinárodného obchodu (1950=100).....	14
Graf 2.1 Historický vývoj ceny bavlny (USD per pound).....	36
Graf 2.2 Historický vývoj ceny fotovoltického solárneho panelu (USD per Watt).....	42
Obrázok 1.1 Organizačná štruktúra Svetovej obchodnej organizácie.....	22
Obrázok 1.2 Organizačná štruktúra Medzinárodného menového fondu.....	24
Obrázok 1.3 Organizačná štruktúra Svetovej banky.....	26
Obrázok 2.1 Diagram metodického postupu.....	33

Úvod

V súčasnej ére neustále sa prehľbujúcej globalizácie zohrávajú multilaterálne inštitúcie, ako napríklad Svetová obchodná organizácia (WTO), kľúčovú úlohu v usmerňovaní medzinárodného obchodu. Svoje korene majú v povojnovom období, keď sa svetové mocnosti snažili vytvoriť stabilnejšie a predvídateľnejšie ekonomické prostredie. Vznik multilaterálnych inštitúcií bol motivovaný potrebou obnovy po devastáciách Druhej svetovej vojny a záujmom o predchádzanie budúcim ekonomickým krízam, ktoré by mohli viesť k ďalším konfliktom.

Svetová obchodná organizácia, ktorá bola založená v roku 1995 ako nástupkyňa Všeobecnej dohody o clách a obchode (GATT), bola zriadená s cieľom liberalizovať obchod a zabezpečiť stabilné a spravodlivé obchodné pravidlá. Tieto inštitúcie sa usilujú o vytváranie a udržiavanie rovnováhy v globálnom obchodnom systéme prostredníctvom sprostredkovania či regulácie obchodných vzťahov medzi štátmi. Tento proces je však komplexný a často sprevádzaný výzvami, ktoré vyplývajú z rôznych ekonomických záujmov a politických tlakov jednotlivých krajín.

Cieľom diplomovej práce je preskúmať úlohu multilaterálnych inštitúcií v procese liberalizácie medzinárodného obchodu a poukázať na príklade Svetovej obchodnej organizácie na vznikajúce sporné otázky fungovania, so zámerom stanoviť odporúčania pre jej zefektívnenie.

Metodika práce kombinuje teoretický prístup s analýzou konkrétnych prípadových štúdií, ktoré ilustrujú praktické dopady a výzvy, s ktorými sa multilaterálne inštitúcie stretávajú. Práca sa opiera o rozbor akademických zdrojov a oficiálnych dokumentov.

Diplomová práca sa snaží prispieť k existujúcej diskusii o úlohe multilaterálnych inštitúcií a ich budúcnosti v rámci medzinárodného obchodného systému. V kontexte neustále sa meniaceho globálneho ekonomického prostredia je kľúčové pochopiť, ako môžu tieto inštitúcie efektívne reagovať na nové výzvy a prispieť k stabilite a prosperite svetovej ekonomiky. Práca navrhuje možné smerovania pre reformy a zlepšenia v rámci Svetovej obchodnej organizácie s cieľom zabezpečiť jej relevanciu a efektivitu v budúcnosti.

1 Súčasný stav riešenej problematiky doma a v zahraničí

Multilateralizmus je globálny a inštitucionalizovaný spôsob riadenia, ktorý vytvára špeciálnu formu politického dialógu.¹ Podľa tejto definície multilaterálne riadenie, na globálnej úrovni, stojí v opozícii k iným inštitucionálnym formám riadenia, vrátane unilateralizmu a bilateralizmu, ktoré vo svojej forme majú vo zvyku vylučovať subjekty pre väčšiu efektivitu. Tieto opozičné prístupy k riadeniu medzinárodnej spolupráce často obsahujú diskriminačné pravidlá, ktoré zvýhodňujú konkrétny subjekt.

Multilateralizmus sa skladá z troch základných princípov a tými sú kolektivismus, nediskriminácia a reciprocita.² Kolektivismus je znázornený napríklad bezpečnostnými opatreniami, v ktorých sa útok na jedného považuje za útok na všetkých. Nediskriminácia znamená, že so všetkými stranami sa zaobchádza rovnako, ako pri používaní doložky najvyšších výhod (MFN) v obchodných dohodách. Reciprocita znamená, že štáty sa nespoliehajú na konkrétne výmeny niečo za niečo, ale na dlhodobú záruku rovnováhy v ich vzťahoch.³

Multilaterálne inštitúcie boli vyvíjané a žiadané od krajín najmä aby zvýšili a zefektívniili spoluprácu v dôležitých oblastiach ako sú ekonomické, bezpečnostnú a environmentálne. V jednoduchosti, spolupráca v oblastiach, kde by bol bilaterálny alebo iný spôsob riadenia respektíve spolupráce neefektívny z hľadiska nákladov a komplexnosti problematiky vznikal zo strany krajín veľký dopyt po už spomínaných multilaterálnych inštitúciách. Z hľadiska náročnosti vytvoriť komplexnú dohodu na globálnej úrovni, pri predstave množstva krajín a ich preferencií, a potom následne ich možnej kombinácií, a kompromisov je skutočne ťažké predstaviť si vytvorenie takejto dohody.⁴ Preto sa v ďalšej časti pozrieme na vznik prvotných pokusov a ako sa dostali na dnešnú úroveň.

¹ POULIOT, Vincent, 2011. Multilateralism as an end in itself. *International Studies Perspectives* [online]. 2011, vol. 12, no. 1, pp. 18–26. Dostupné na: doi:10.1111/j.1528-3585.2010.00416.x

² RUGGIE, John Gerard, 1992. Multilateralism: the anatomy of an institution. *International Organization* [online]. 1992, vol. 46, no. 3, pp. 561–598. Dostupné na: doi:10.1017/s0020818300027831

³ MARTIN, Lisa L., 1992. Interests, power, and multilateralism. *International Organization* [online]. 1992, vol. 46, no. 4, pp. 765–792. Dostupné na: doi:10.1017/s0020818300033245

⁴ DOWNS, George W., David M. ROCKE and Peter N. BARSOOM, 1998. Managing the evolution of multilateralism. *International Organization* [online]. 1998, vol. 52, no. 2, pp. 397–419. Dostupné na: doi:10.1162/002081898753162866

1.1 Chronológia vzniku multilaterálnych inštitúcií

Prvé pokusy o viacstranné dohody siahajú až do 17. storočia, kde vojnami poškodené územie Európy potrebovalo radikálnu zmenu. V mestách Osnabrück a Münster začali prebiehať rokovania. Priebeh rokovaní nebol priateľský a ľahký, musíme si uvedomiť, že slovo multilaterálny neexistovalo. Boli to ľudia s bezhraničným egom, lakomstvom, náboženskou a národnostnou neznášanlivosťou a úplnou ignoranciou akýchkoľvek iných ako ich vlastných ekonomických a politických záujmov. Rokovaní sa zúčastnili rôzne štáty, kráľovské domy, veľkostatkári, veľké náboženské zoskupenia a menšie biskupstvá. Výsledný súbor zmlúv známy ako **Vestfálsky mier** – bez toho, aby sme sa zaoberali ich trvalým významom pre medzinárodné a medzištátne vzťahy – vytvorili precedens mieru ustanovený prostredníctvom diplomatického kongresu. Aj keď existujú mnohé iné prípady multilaterálnych rokovaní, kde mierové alebo akékoľvek iné rokovania viedli viac ako dve strany, je to práve Vestfálsky mier, ktorý považujeme za prototyp a predchodcu moderného multilateralizmu.⁵

S potrebou zmierniť dôsledky francúzskej a americkej revolúcií. A s potrebou vrátiť poriadok a stabilitu do nepokojného sveta po rozvratoch napoleonských vojen, sa hlavné európske mocnosti 19. storočia opäť obrátili k multilaterálnemu nástroju - **Viedenský kongres**. S viac než dvojnásobným počtom účastníkov v porovnaní s Vestfálskymi zmluvami. Od oficiálnych diplomatov uznávaných ríš, cez menších panovníkov, až po predstaviteľov toho, čo by sa dnes nazývalo občianska spoločnosť. Viedenský kongres stanovil základné pravidlá pre vzájomné vzťahy veľkých mocností v Európe, pričom formovali mapu kontinentu. Multilateralizmus znovu preukázal svoju hodnotu a prispel k udržaniu pokoja v Európe prakticky po celé storočie až do začiatku prvej svetovej vojny.⁶

Počiatkové pokusy multilateralizmu mali spoločnú črtu a tou je motivácia pre ich vznik, jednalo sa o potrebu stabilizácie a obnovy po vojne a potrebu mieru. Ich efektívnosť bola spočiatku slabá a najsilnejšie hlasy v týchto dohodách mali subjekty s väčšou mocou. Aj napriek

⁵ CHIKVAIDZE, David A. Multilateralism: Its past, present and future. *Cadmus Journal*, [online]. 2020, vol. 4, no. 2, pp: 127-133. Dostupné na: https://cadmusjournal.org/files/journalpdf/Vol4Issue2/Vol4_Issue2.pdf#page=139

⁶ BRING, Ove. 2013 The Concept of Neutrality: Origins and Challenges—From the Peace of Westphalia to the European Union. *Neutrality in the 21st Century: Lessons for Serbia*, pp: 21-27. [online], Dostupné na: [Neutrality in the 21st Century - Lessons for Serbia-libre.pdf \(d1wqtxts1xzle7.cloudfront.net\)](http://Neutrality%20in%20the%2021st%20Century%20-%20Lessons%20for%20Serbia-libre.pdf%20(d1wqtxts1xzle7.cloudfront.net))

vzniku týchto prvotných viacstranných dohôd si svet prešiel dvoma svetovými vojnami, ktoré signalizovali potrebu podstatnej zmeny v riadení sveta a rovnako tak posilnili motiváciu pre vznik nových, sofistikovanejších multilaterálnych inštitúcií.

Multilateralizmus, medzinárodné riadenie „mnohých“ definovali v USA po roku 1945 v zmysle určitých zásad, najmä ako opozíciu k bilaterálnym a diskriminačným opatreniam, o ktorých už vedeli, že posilňujú vplyv mocných na slabších a zvyšujú medzinárodný konflikt.⁷ Odhodlaní neopakovať chyby svojich predchodcov, vodcovia veľkých mocností, vedúce národy spojené vojnou pracovali s nadhľadom, múdrosťou a odhodlaním vytvoriť konečný multilaterálny nástroj, univerzálnu svetovú organizáciu, Organizáciu Spojených národov.

1.1.1 Organizácia spojených národov

V apríli 1945 sa delegáti z päťdesiatich krajín zhromaždili v San Franciscu na zakladajúcej konferencii Organizácie Spojených Národov. Vojná v Európe sa obracala v prospech spojencov a „veľká trojka“ (Británia, Sovietsky zväz a Spojené štáty americké) začali uvažovať o pozíciách, na ktorých budú stavať nový svetový poriadok. V rámci plánovania na povojnovú éru pozvali do San Francisca takmer všetky štáty, ktoré vyhlásili vojnu Nemecku a Japonsku.⁸ Vedúci predstavitelia spojencov sa v zásade zhodli na potrebe medzinárodnej organizácie, ktorá by zabránila budúcej agresii a zabezpečila stabilitu hraníc a poskytovala prostriedky na riešenie sporov medzi národmi. Štyri mesiace po skončení konferencie v San Franciscu Organizácia Spojených národov oficiálne začala fungovať 24. októbra 1945, keď jej chartu ratifikovala Čína, Francúzsko, Sovietsky zväz, Spojené kráľovstvo, Spojené štáty a väčšina ostatných signatárov.⁹

Charta Spojených národov sa skladá z mnohých dodatkov a vznikala po viacerých konferenciách, rokovaníach a vzájomných dohodách medzi signátormi. Jej hlavnou úlohou je

⁷ DORSEN, Norman and Richard N. GARDNER, 1957. Sterling-Dollar diplomacy. *Harvard Law Review* [online]. 1957, vol. 70, no. 3, p. 571. Dostupné na: doi:10.2307/1337830

⁸ GLENDON, Mary Ann, 2002. *A world made new: Eleanor Roosevelt and the Universal Declaration of Human Rights*. [online]. 2002. Dostupné na: https://courses.washington.edu/ljsj434/documents/A_World_Made_New.pdf

⁹ UNITED NATIONS. History of the United Nations | United Nations. United Nations [online]. Dostupné na: <https://www.un.org/en/about-us/history-of-the-un>

zachovávať svetový mier a preto zahŕňa široké spektrum presne vymedzených pravidiel, ktoré vznikali na základe vyššie spomínaných konferencií a rokovaní. Táto inštitúcia vytvorila platformu a priestor pre všetky národy aby mohli riešiť aktuálne výzvy spoločnosti a položila základ pre moderný, inštitucionalizovaný multilateralizmus. Avšak kvôli rýchlo meniacemu sa svetu a nedostatočných kapacít jednej organizácie pre zastrešenie všetkých problémov a výziev vznikali ďalšie, dnes už dobre známe mnohostranné dohody respektíve inštitúcie.

1.1.2 Všeobecná dohoda o clách a obchode a Svetová obchodná organizácia

Myšlienky pre vznik inštitúcie, ktorá by zastrešovala svetový obchod siahajú do roku 1944 – **Brettonwoodská konferencia**, kde vznikli ďalšie dve známe multilaterálne organizácie – Svetová banka a Medzinárodný menový fond. Svetová banka vznikla na poskytovanie finančnej, technickej pomoci a na obnovu aj rozvoj vojnou zničených krajín so zameraním na rozvojové krajiny.¹⁰ Medzinárodný menový fond vznikol pre stabilizáciu svetových mien. Zaviedli systém výmenných kurzov prepojených s dolárom, na ktorý dohliada MMF, a dávajú fondu tri dôležité úlohy: podporovať medzinárodnú menovú spoluprácu, podporovať expanziu obchodu a hospodárskeho rastu a odrádzať od postojov, ktoré by poškodzovali prosperitu.¹¹

Nápad na medzinárodnú obchodnú organizáciu vznikol práve na vyššie spomínanej konferencii, opäť bol podmienený veľkým konfliktom (druhou svetovou vojnou), ktorý predchádzal vznik týchto dohôd a konferencií. Motivácia pre vznik bola kooperácia medzi krajinami a znižovanie obchodných bariér. Predchodca WTO – GATT (The General Agreement on Tariffs and Trade) vznikol sériou konferencií a rokovaní ako už z historického hľadiska vieme, že tieto inštitúcie vznikajú.¹² V októbri 1947 podpísalo 23 krajín GATT, v ktorej sa zaviazali implementovať zníženia ciel a rozšíriť zaobchádzanie s doložkou najvyšších výhod na všetkých účastníkoch - nediskriminácia. Zakladatelia ako formálni členovia boli povinní platiť

¹⁰ WORLD BANK. History. World Bank [online]. Dostupné na: <https://www.worldbank.org/en/archive/history>

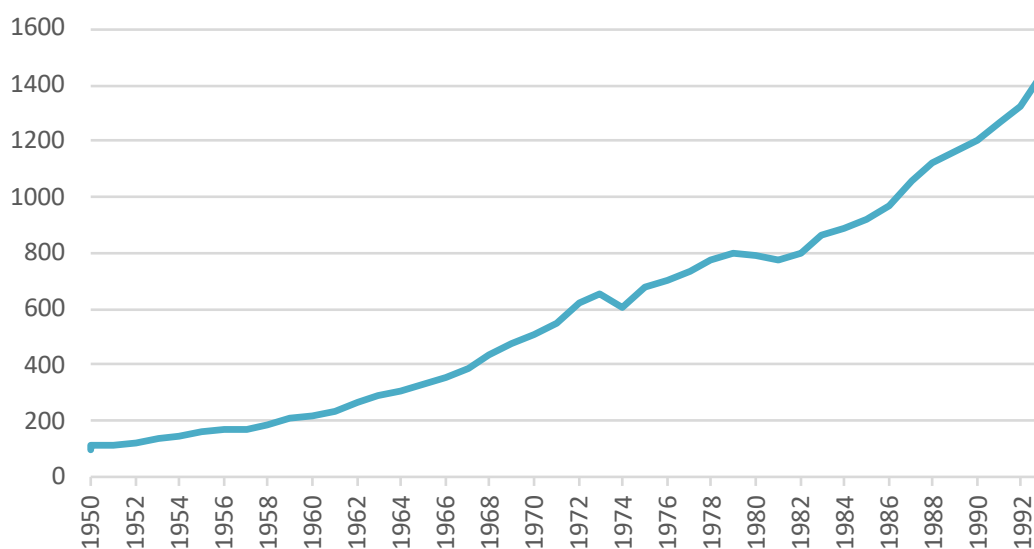
¹¹ IMF. IMF-Timeline [online]. Dostupné na: <https://www.imf.org/external/about/timeline/index.htm>

¹² KERR, William A., 2010. Is it time to Re-think the WTO? A Return to the Basics. In: *Edward Elgar Publishing eBooks* [online]. Dostupné na: doi:10.4337/9781849808187.00024

poplatky a oznamovať organizáciu o zmenách v obchodnej politike. Mohli sa podieľať na multilaterálnych obchodných rokovaniach a výročných stretnutiach a mali hlasovacie práva. Keď k organizácii formálne pristúpili ďalšie krajiny, získali rovnaké povinnosti a privilégia ako zakladatelia – reciprocita.¹³

Väčšinu svojich prvých desaťročí bola GATT viac-menej organizáciou, prostredníctvom ktorej strany riešili svoje bilaterálne obchodné spory. V tomto smere to bolo skôr politické fórum než multilaterálna inštitúcia. Rovnako v danom období prebiehala studená vojna, pokým sovietsky blok ostával izolovaný, kapitalistický západ za pomoci intenzívnej industrializácie a postupnej liberalizácie vzájomného obchodu prežíval obdobie rastu .

Graf 1 Index rozvoja medzinárodného obchodu (1950=100)

Zdroj: vlastný graf podľa: WTO | Evolution of trade under the WTO: handy statistics [online]. Dostupné na: https://www.wto.org/english/res_e/statistics_e/trade_evolution_e/evolution_trade_wto_e.htm

Na grafe 1 môžeme sledovať postupný vývoj medzinárodného obchodu od vzniku GATT. Použitý index je priemerná hodnota importu a exportu (je vyradený re-export a import

¹³ GOLDSTEIN, Judith, Douglas RIVERS and Michael TOMZ, 2007. Institutions in International Relations: Understanding the effects of the GATT and the WTO on world trade. *International Organization* [online]. 2007, vol. 61, no. 01. Dostupné na: doi:10.1017/s0020818307070014

určený na re-export) a hodnota v roku 1950 = 100. K roku 2022 podľa tohto indexu narástol svetový obchod o 4500%.

Avšak, liberalizácia ako ju chápeme dnes nenastala pri ratifikácii a vzniku GATT, pretože vojnou zničené krajiny si stále museli chrániť svoje záujmy obchodnými bariérami a skutočná liberalizácia nastala počas 80. rokov pred a po páde železnej opony.¹⁴ Rozpad Sovietskeho zväzu a oslobodenie jeho satelitných štátov poskytli katalyzátor procesu GATT na konci 80. rokov. Štyridsať rokov svet zažíval ideologickú a strategickú vojnu medzi USA a Sovietskym zväzom. Zrazu boli zvyšné politické bariéry globálnej ekonomiky preč a nespočetné množstvo nových ekonomík sa prepojilo s medzinárodným systémom.

Najdôležitejším míľnikom pre GATT/WTO a z určitého uhla pohľadu aj svetový obchod bolo Uruguajské kolo rokovaní. Jedným z dôležitých cieľov Uruguajského kola bolo obnoviť a modernizovať multilaterálny systém, riešením dlho trvajúcich problémov v poľnohospodárstve a textilnom priemysle, ako aj nové problémy v službách, investíciách a duševnom vlastníctve, z ktorých dovtedy žiadny nebol adresovaný na multilaterálnej úrovni. (GATT bol považovaný za provizórne riešenie určené na stabilizáciu po 2. svetovej vojne.).¹⁵ Hoci rozvinuté a rozvojové krajiny mali rozdielne motívy, zdieľali spoločný cieľ, zachovať multilaterálny obchodný systém aby lepšie reagoval na viaceré ekonomické situácie. Najdôležitejším výsledkom Uruguajského kola GATT bolo vytvorenie WTO, ktoré možno považovať za inštitúciu, ktorej cieľom je liberalizácia svetového obchodu. WTO nám poskytlo organizačný rámec k mnohostrannému obchodnému systému ako vyplýva z jeho charty a príloh. To sa odráža aj v jeho organizačnej štruktúre, ktorá podporuje trvalú interakciu medzi členmi respektíve signatármi.¹⁶ WTO tvorí a poskytuje súhrn pravidiel, v rámci ktorých prebieha svetový obchod s tovarom, službami a duševným vlastníctvom. Nariadenia a pravidlá sa medzi členmi dojednávajú prostredníctvom pravidelných kôl mnohostranných rokovaní.

V tejto kapitole sme si zadefinovali pojem multilateralizmus a zosumarizovali historický kontext budovania na konkrétnych inštitúciách. V nasledujúcej kapitole si predstavíme rôzne

¹⁴ BUNTING, Gerald A., 1996. GATT and the Evolution of the Global Trade System: A Historical Perspective. *Journal of Civil Rights and Economic Development*. 1996, vol. 11, no. 2, pp. 505–521.

¹⁵ LATIF, Muhammad Ijaz, 2012. Uruguay Round of GATT and Establishment of the WTO. *Pakistan Horizon*. [online]. 2012, vol. 65, no. 1, pp. 53-70. Dostupné na: <https://www.jstor.org/stable/24711208>

¹⁶ WTO | Understanding the WTO - the Uruguay Round [online]. Dostupné na: https://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/fact5_e.htm

organizačné štruktúry multilaterálnych inštitúcií, aby sme lepšie pochopili spôsob ich fungovania.

1.1.3 Medzinárodný Menový Fond

Medzinárodný menový fond (MMF) bol založený v roku 1944 počas Bretton Woodskej konferencie, s cieľom obnoviť stabilný povojnový medzinárodný ekonomický systém. Oficiálne začal svoju činnosť v roku 1947 so zameraním na stabilitu výmenného kurzu a poskytovanie krátkodobého kapitálu na pomoc členským krajinám pri vyrovnávaní ich medzinárodných platieb. Od jeho vzniku až po súčasnosť MMF ovplyvnilo mnoho historických a ekonomických míľnikov ako Druhá svetová vojna, vzostup viacerých ekonomických centier, africká nezávislosť a pád komunizmu, ktorým sa postupne prispôboval úpravou svojich politík.¹⁷

V 70. rokoch sa úloha MMF rozšírila v dôsledku kolapsu bretton-woodského systému a prechodu na plávajúce výmenné kurzy. Začala poskytovať finančnú podporu rozvojovým krajinám, čo viedlo k zvýšeniu jej úverových aktivít. V prípade plávajúcich menových kurzov trvalo dlho, kým sa zmenilo myslenie v MMF. Pokiaľ boli hlavné priemyselné krajiny zaviazané zachovať systém pevných sadzieb na americký dolár (kt. bol vymeniteľný za zlato), prioritou fondu bolo zabezpečiť fungovanie tohto systému. Rozhodnutie Kanady v roku 1950 uviesť svoju menu do obehu bolo vnímané ako možná hrozba pre stabilitu systému. Dokonca po páde systému pevných sadzieb výbor guvernérov sa dva márne roky snažil sformulovať životaschopný náhradný systém.¹⁸ Až keď toto úsilie zlyhalo, začali skúmať, ako by mohol vyzeráť stabilný systém vo svete bez stabilných výmenných kurzov. To viedlo k myšlienke dohľadu MMF na politiky výmenných kurzov krajín, vykonávaných prostredníctvom pravidelných konzultácií a doplnené o pravidelné správy World Economic Outlook (WEO). Od tohto bodu, Fond zaujal od prípadu k prípadu eklektický názor na to, čo predstavuje vhodný

¹⁷ anon., no date. *IMF-Timeline* [online]. Dostupné na: <https://www.imf.org/external/about/timeline/index.htm>

¹⁸ BOUGHTON, James M., 2016. The IMF and the force of History: Ten Events and Ten Ideas that Have Shaped the Institution. *IMF* [online]. Dostupné na: <https://www.imf.org/en/Publications/WP/Issues/2016/12/30/The-IMF-and-the-force-of-History-Ten-Events-and-Ten-Ideas-that-Have-Shaped-the-Institution-17199>

režim výmenného kurzu pre ktorúkoľvek konkrétnu krajinu.¹⁹ Spolu so zvyškom ekonomickej profesionálnej verejnosti, zamestnanci fondu pokračovali v diskusiách a úvahách o tom, či by sa dali v praxi aplikovať akékoľvek všeobecné princípy.²⁰

Počas prvého desaťročia 21. storočia pohánali medzinárodné kapitálové toky globálnu expanziu, ktorá mnohým krajinám umožnila splatiť peniaze, ktoré si požičali od MMF a iných oficiálnych veriteľov, a taktiež pomáhali hromadiť devízové rezervy. Vo Svetovej hospodárskej kríze, ktorá začala kolapsom hypotekárnych úverov v Spojených štátoch v roku 2007, a ktorá sa v roku 2008 rozšírila do celého sveta, predchádzala veľká nerovnováha v globálnych kapitálových tokoch. Globálne kapitálové toky kolísali v rokoch 1980-95 medzi 2 a 6 percentami svetového HDP, no odvtedy vzrástli na 15 percent HDP. V roku 2006 dosiahli celkovú výšku 7,2 bilióna dolárov, čo je viac ako trojnásobok od roku 1995. Najrýchlejší nárast zaznamenali vyspelé ekonomiky, ale aj rozvíjajúce sa trhy a rozvojové krajiny sa stali finančne integrovanejšími. MMF tradične požičiaval členom, ktorí čelili problémom s bežným účtom. Táto globálna kríza odhalila krehkosť vyspelých finančných trhov, ktorá čoskoro viedla k najhoršiemu globálnemu poklesu od Veľkej hospodárskej krízy. Zrazu bol MMF zaplavený žiadosťami o pohotovostné opatrenia a iné formy finančnej a politickej podpory. Medzinárodné spoločenstvo uznalo, že finančné zdroje MMF sú dôležitejšie ako kedykoľvek predtým a pravdepodobne budú vyčerpané, kým kríza neskončí. Vďaka širokej podpore veriteľských krajín sa úverová kapacita fondu strojnásobila na približne 750 miliárd USD. Aby sa tieto prostriedky využili efektívne, MMF prepracoval svoju úverovú politiku, vrátane vytvorenia flexibilnej úverovej linky pre krajiny so silnými ekonomickými základmi a úspešným vykonávaním politiky.²¹ Rovnako ako pri tejto kríze aj počas pandémie COVID-19 MMF poskytol členským krajinám značnú finančnú pomoc a odpustenie dlhov, pričom prispôbil svoje politiky tak, aby zodpovedali výzvam rýchlo sa meniacej globálnej ekonomiky.²²

¹⁹ BERG, Andrew, 2000. Exchange rate regimes in an increasingly integrated world economy [online]. Dostupné na: https://econpapers.repec.org/paper/imfifops/2000_2f011.htm

²⁰ ROGOFF, Kenneth, 2003. The IMF strikes back. Foreign Policy [online]. 2003, no. 134, p. 38. Dostupné na: doi:10.2307/3183520

²¹ anon., 2008b. About the IMF: History: Globalization and the Crisis (2005 - present) [online]. Dostupné na: <https://www.imf.org/external/about/histglob.htm>

²² MCKIBBIN, Warwick J. and David VINES, 2020. Global macroeconomic cooperation in response to the COVID-19 pandemic: a roadmap for the G20 and the IMF. Oxford Review of Economic Policy [online]. 2020, vol. 36, no. Supplement_1, pp. S297–S337. Dostupné na: doi:10.1093/oxrep/graa032

1.1.4 Svetová Banka

Svetová banka bola založená v roku 1944 na konferencii v Bretton Woods, pôvodne ako Medzinárodná banka pre obnovu a rozvoj (IBRD), aby pomohla pri obnove európskych národov zdevastovaných 2. svetovou vojnou. Postupom času sa jej zameranie presunulo z rekonštrukcie na rozvoj so širším mandátom na znižovanie chudoby a podporu hospodárskeho rozvoja v rozvojových krajinách.²³ Prvá pôžička banky bola do Francúzska a nasledovali pôžičky do ďalších európskych krajín. Keď však Marshallov plán z roku 1947 prevzal úsilie o povojnovú rekonštrukciu v Európe, banka rýchlo prešla na financovanie infraštruktúrnych projektov po celom svete v sektoroch, ako je energetika, zavlažovanie a doprava. Prvá pôžička neurópskej krajine bola Čile v roku 1948 za 13,5 milióna USD na výrobu elektrickej energie z vodnej elektrárne. Banka tiež iniciovala program technickej pomoci a v roku 1955 založila Inštitút hospodárskeho rozvoja, aby poskytoval školenia úradníkom z členských krajín.

Do 70. rokov 20. storočia žilo viac ako 40 % ľudí v rozvojových krajinách v absolútnej chudobe. V reakcii na to boli projekty Svetovej banky zamerané na priamu pomoc chudobným. Prezident Svetovej banky Robert McNamara zaviedol termín „absolútna chudoba“ vo svojom prejave na výročnom stretnutí v roku 1973 a ako prvý informoval o dvoch cieľoch Svetovej banky: „...zrýchliť hospodársky rast a znížiť chudobu“. Tieto koncepty premenili banku na inštitúciu zameranú na rozvoj, ktorú poznáme dnes. Úvery členským krajinám sa v rokoch 1968 až 1981 dvanásťnásobne zvýšili a rozšírili sa do nových sektorov: životné prostredie, rozvoj vidieka, voda, sanitácia, vzdelávanie a iné. Globálne úsilie o odstránenie riečnej slepoty je jedným z príkladov toho, ako banka pracovala na zlepšení života chudobných, čo sa líšilo od veľkých infraštruktúrnych projektov, ktoré sa realizovali v prvých 20 rokoch banky.

Koncom 90. rokov sa Svetová banka vrátila do oblasti predchádzania konfliktom, obnov po konfliktoch a pomoci krajinám pri presmerovaní ich ekonomík po veľkých politických

²³ Tenney, S., & Salda, A., 1996. Historical Dictionary of the World Bank. [online]. Dostupné na: <https://doi.org/10.5860/choice.51-4215>

zmenách. Toto obdobie prinieslo aj obavy z vplyvu vládnej korupcie na efektívnosť úverových operácií, čo viedlo Svetovú banku k prijatiu protikorupčnej stratégie.²⁴

Svetová banka je vedúcou intelektuálnou inštitúciou v oblasti rozvoja. Je svetovým lídrom v analytických štúdiách v oblastiach vrátane merania chudoby, poskytovania sociálnych služieb, merania výsledkov rozvoja, medzinárodného obchodu a migrácie. Je tiež lídrom v oblasti údajov o vývoji, vrátane prieskumov merania životnej úrovne; podnikových prieskumov a projektov medzinárodného porovnávania cien. Výskum Svetovej banky je rozhodne empirický a orientovaný na politiku. Učením sa z minulých politík respektíve operácií a kritickým myslením o budúcich politikách spĺňa jej výskum rozhodujúcu úlohu pri formulovaní politických rád pre rozvojové krajiny.²⁵

1.2 Organizačná štruktúra multilaterálnych inštitúcií

V tejto kapitole si viac priblížime organizačnú štruktúru multilaterálnych inštitúcií na príklade Svetovej obchodnej organizácie, Medzinárodného menového fondu a Svetovej banky.

System riadenia Svetovej obchodnej organizácie:

1. Ministerská konferencia:

Najvyšší rozhodovací orgán WTO. Skladá sa z ministrov obchodu (alebo ich zástupcov) všetkých členských štátov a rozhoduje o hlavných otázkach a politikách organizácie.

2. Všeobecná rada:

Skladá sa z predstaviteľov. Plní funkcie ministerskej konferencie medzi jej zasadnutiami a zaoberá sa bežnými obchodnými a organizačnými záležitosťami.

3. Rady pre jednotlivé dohody:

²⁴ anon., no date. History. World Bank [online]. Dostupné na: <https://www.worldbank.org/en/archive/history#>

²⁵ DETHIER, Jean-Jacques, 2009. World Bank Policy Research: A historical overview [online]. Dostupné na: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1437952

Napríklad Rada pre obchod s tovarom, Rada pre obchod so službami a Rada pre obchodné aspekty práv duševného vlastníctva (TRIPS). Tieto rady sa zaoberajú špecifickými oblasťami obchodu a monitorujú implementáciu príslušných dohôd.²⁶

Organizačná štruktúra Svetovej obchodnej organizácie:

1. Sekretariát:

Vedie ho generálny riaditeľ a poskytuje technickú a profesionálnu podporu pre rôzne rady a výbory. Zodpovedný za poskytovanie technickej pomoci, školení a analýz obchodných politík.

2. Rôzne výbory a pracovné skupiny:

Výbory pre obchod a rozvoj, obchod a životné prostredie, regionálne obchodné dohody a ďalšie. Pracovné skupiny sa zaoberajú špecifickými otázkami, ako sú prístupenie nových členov alebo konkrétne obchodné spory.

3. Orgán pre riešenie sporov a Orgán pre preskúvanie politík:

Orgán pre riešenie sporov rozhoduje o sporoch medzi členskými štátmi týkajúcich sa interpretácie a uplatňovania dohôd WTO. Orgán pre preskúvanie politík poskytuje pravidelné hodnotenie obchodných politík členských štátov.²⁷

Organizácia WTO funguje prostredníctvom dobre definovanej štruktúry zameranej na uľahčenie globálneho obchodu. Na najvyššom mieste je Ministerská konferencia, ktorá je najvyšším rozhodovacím orgánom WTO a stretáva sa aspoň každé dva roky. Skladá sa zo všetkých členských zástupcov a má moc rozhodovať o všetkých záležitostiach viacstranných obchodných dohôd. Všeobecná rada je zodpovedná za bežnú činnosť WTO a hlási sa Ministerskej konferencii. Koná ako orgán pre riešenie sporov a orgán pre preskúvanie

²⁶ [1] In *Chapter 7 the organization* [online]. [cit. 2024-01-03]. Dostupné na: <https://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/utw_chap7_e.pdf>.

²⁷ [1] In *Chapter 7 The organization* [online] Dostupné na: https://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/utw_chap7_e.pdf

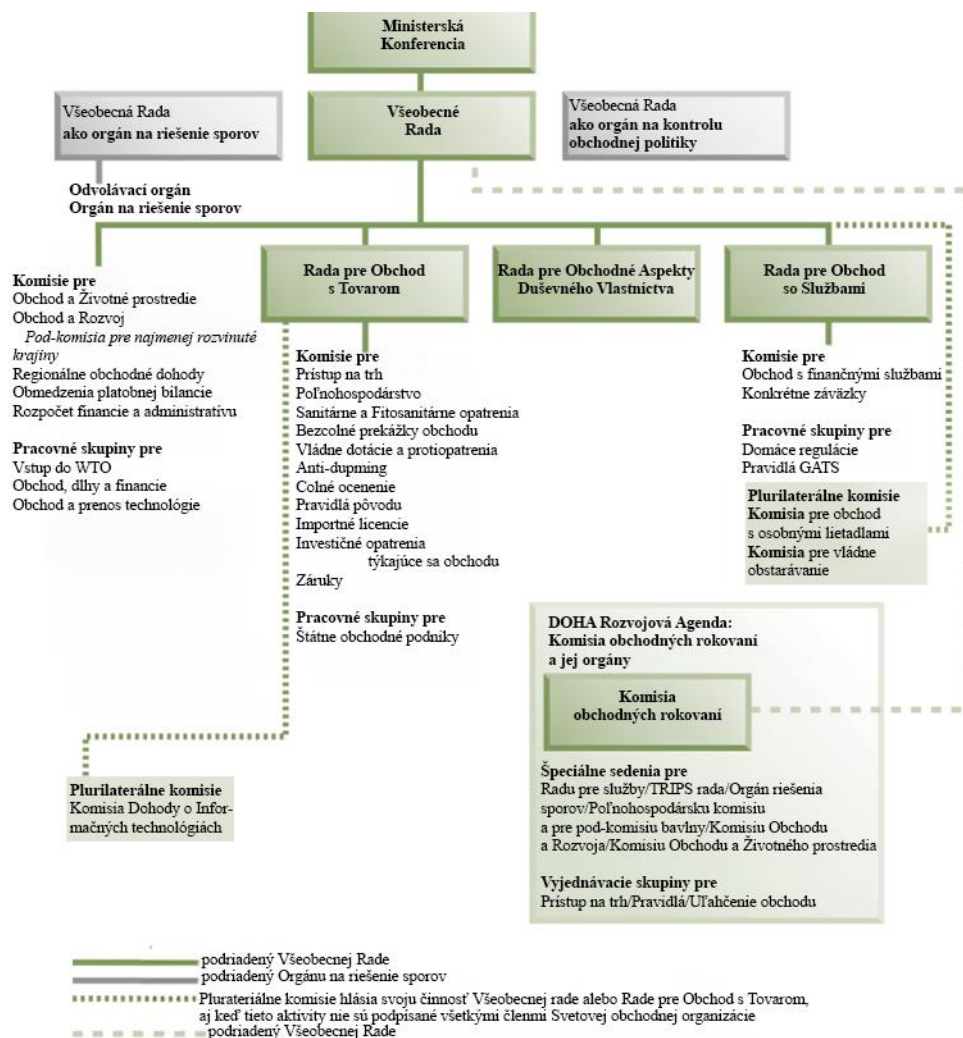
obchodných politík a určuje prácu trom hlavným radám zaoberajúcim sa obchodom s tovarmi, službami a právami duševného vlastníctva.²⁸

Sekretariát WTO so sídlom v Ženeve s približne 450 zamestnancami zjednodušuje rokovania a implementáciu dohôd a poskytuje technickú podporu členom, najmä rozvojovým krajinám. WTO dáva prednosť konsenzu pred hlasovaním, čím sa zabezpečuje, že sú zvažované záujmy všetkých členov. Členstvo sa udeľuje štátom alebo colným územiám s autonómnymi obchodnými politikami po dohode s existujúcimi členmi.

²⁸ anon., no date. *Research guides: Intergovernmental organizations (IGOs): the World Trade Organization* [online]. Dostupné na: <https://guides.libraries.uc.edu/c.php?g=222419&p=1472115>

WTO kladie významný dôraz na podporu rozvojových a prechodných ekonomík, vrátane tréningových programov a technickej spolupráce. Mechanizmus pre prieskum obchodných politík (TPRM) má za cieľ zvýšiť transparentnosť a porozumenie obchodným politikám členov prostredníctvom pravidelných prieskumov.

Obrázok 1.1 Organizačná štruktúra Svetovej obchodnej organizácie

Zdroj: WTO, no date. [online], Dostupné na: https://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/utw_chap7_e.pdf

WTO spolupracuje s Medzinárodným menovým fondom a Svetovou bankou, aby dosiahla väčšiu súdržnosť vo svetovom ekonomickom rozhodovaní, a uznáva význam liberalizácie obchodu pre rast a rozvoj národných ekonomík. Tieto komponenty synergicky

pracujú na podpore misie WTO, ktorou je propagovanie otvoreného a spravodlivého obchodu na celom svete.²⁹

1.2.2 Medzinárodný menový fond

Riadenie MMF sa vyvíjali spolu so zmenami v globálnej ekonomike, čo organizácii umožňuje zachovať si kľúčovú úlohu v rámci medzinárodnej finančnej štruktúry. Nižšie uvedený diagram poskytuje pohľad na súčasnú štruktúru riadenia MMF.³⁰

Rada guvernérov: Najvyšší rozhodovací orgán MMF je tvorený guvernérom a alternatívnym guvernérom z každej členskej krajiny, typicky ministrom financií alebo šéfom centrálnej banky. Majú autoritu nad hlavnými rozhodnutiami, ako sú zvýšenia kvót a implementácia politík.

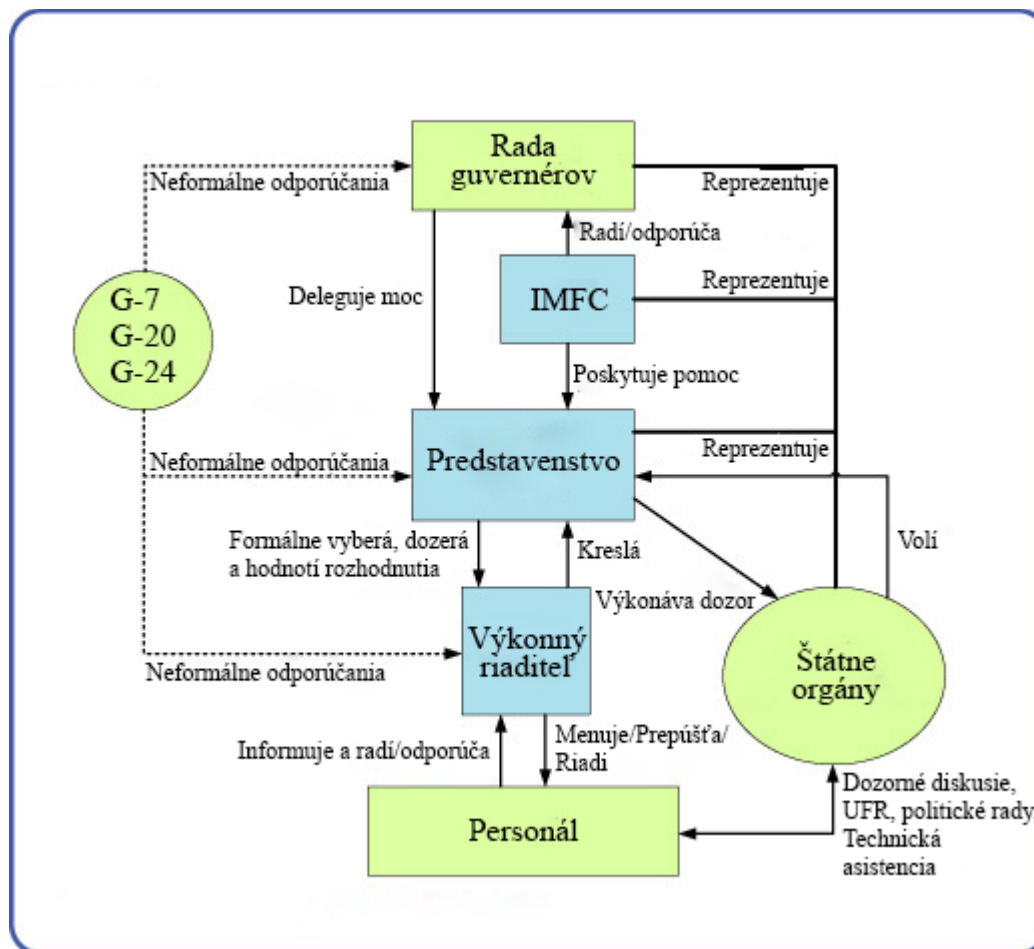
Ministerské výbory: Rada guvernérov dostáva odporúčania od Medzinárodného menového a finančného výboru (IMFC) a Výboru pre rozvoj. IMFC, ktorý odráža štruktúru Výkonného výboru, radí ohľadom globálnych ekonomických rizík a smerovania práce MMF, zatiaľ čo Výbor pre rozvoj sa zameriava na ekonomický rozvoj vznikajúcich a rozvojových krajín.

²⁹ anon., no date. *The structure of WTO* [online]. Dostupné na: <https://www2.econ.iastate.edu/classes/econ355/choi/wtoworks.htm>

³⁰ anon., 2008. *About the IMF: governance structure* [online]. Dostupné na: <https://www.imf.org/external/about/govstruct.htm>

Výkonný výbor: Skladajúci sa z 24 členov, tento výbor dohliada na každodenné operácie a vykonáva právomoci udeľované článkami Dohody. Rozhodnutia sú zvyčajne prijímané konsenzom, pričom hlasovacia sila každého člena je určená ich kvótou, jednotlivé hlasy nemajú rovnakú váhu ako v prípade Svetovej obchodnej organizácie.³¹

Obrázok 1.2 Organizačná štruktúra Medzinárodného menového fondu

Zdroj: anon., 2008. About the IMF: governance structure [online]. Dostupné na: <https://www.imf.org/external/about/govstruct.htm>

³¹ anon., 2008. About the IMF: governance structure [online]. Dostupné na: <https://www.imf.org/external/about/govstruct.htm>

1.2.3 Svetová Banka

Svetová banka je ako družstvo, ktoré tvorí 189 členských krajín. Tieto členské krajiny alebo akcionárov zastupuje Rada guvernérov, ktorí sú konečnými tvorcami politiky Svetovej banky. Vo všeobecnosti sú guvernérmi ministri financií členských krajín alebo ministri rozvoja. Stretávajú sa raz ročne na výročných zasadnutiach rád guvernérov Skupiny Svetovej banky a Medzinárodného menového fondu.³²

Svetovú banku vedie prezident a jej organizačná štruktúra sa skladá z rôznych jednotiek zodpovedných za regióny, sektory a všeobecné riadenie. Útvary generálneho manažmentu zahŕňajú ekonomiku rozvoja, financie rozvoja, vonkajšie a podnikové vzťahy, ľudské zdroje, informačné a technologické riešenia, podpredsedníctvo pre integritu a podpredsedníctvo pre právne záležitosti. Okrem toho má Svetová banka regionálne jednotky zodpovedné za špecifické geografické oblasti vrátane Afriky, východnej Ázie a Tichomoria, Európy a Strednej Ázie, Latinskej Ameriky a Karibiku, Stredného východu a severnej Afriky a južnej Ázie.

Organizačná štruktúra Svetovej banky respektíve World Bank Group je charakterizovaná spoluprácou jej hlavných inštitúcií: Medzinárodnej banky pre obnovu a rozvoj (IBRD) a Medzinárodnej asociácie pre rozvoj (IDA). Tieto inštitúcie úzko spolupracujú s International Finance Corporation (IFC) a Multilateral Investment Guarantee Agency (MIGA). Táto spolupráca zvyšuje schopnosť banky nadviazať kontakt s rôznymi zainteresovanými stranami, integrujúcich nástroje verejného a súkromného sektora, multisektorové znalosti a finančné zdroje.

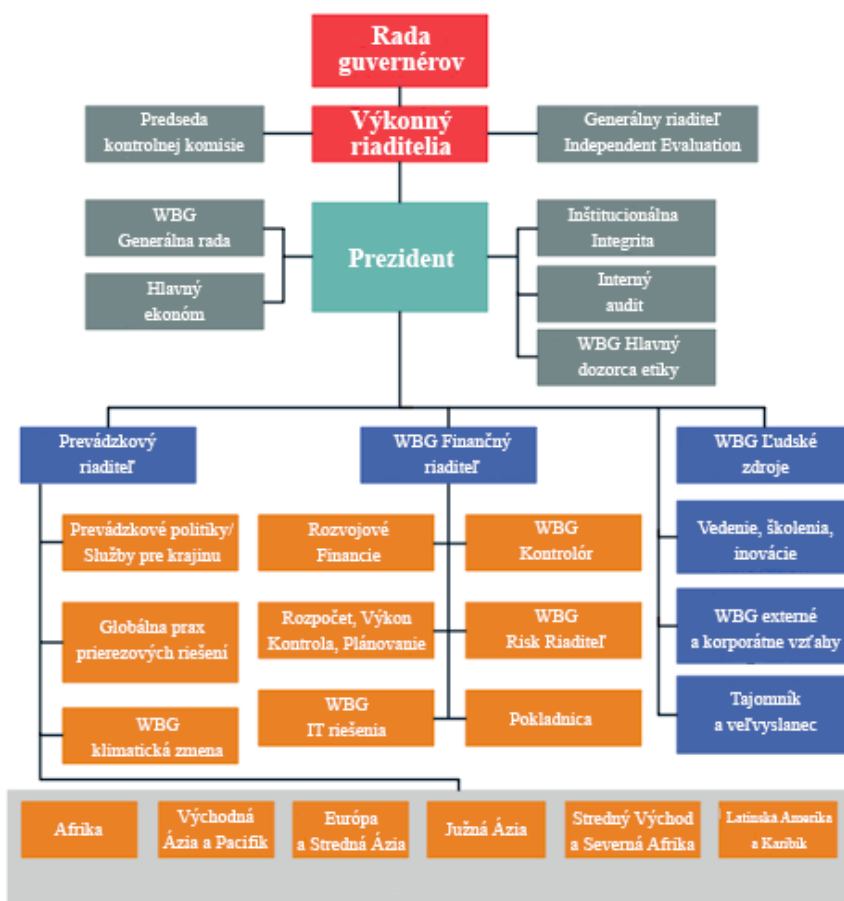
Pri formulovaní partnerských stratégií s krajinami skupina Svetovej banky vykonáva systematickú diagnostiku krajín s cieľom identifikovať prekážky brániace odstraňovaniu chudoby a spoločnej prosperite. Expertné tímy sú organizované naprieč globálnymi postupmi a prierezovými oblasťami riešení, aby spolupracovali so zamestnancami a partnermi v jednotlivých krajinách, pričom sa zameriavajú na porovnateľné výhody banky a priority

³² anon., no date. Organization. *World Bank* [online]. Dostupné na: <https://www.worldbank.org/en/about/leadership>

klientov. Tento prístup vyvrcholí v Rámci partnerstva krajiny, ktorý podrobne popisuje strategické intervencie.³³

Okrem toho Svetová banka zachováva zodpovednosť voči svojim akcionárom a verejnosti prostredníctvom mechanizmov, ako sú Corporate Scorecard, IDA Results Measurement System a pravidelné kontroly s predstavenstvom.

Obrázok 1.3 Organizačná štruktúra Svetovej banky

Zdroj: NANCY, no date. World Banking Group Org Chart: Learn about Global Finance System | Org Charting [online]. Dostupné na: <http://www.orgcharting.com/world-banking-group-org-chart/>

³³ WORLD BANK, 2011 *A guide to the World Bank*. The World Bank [online]. Dostupné na: <https://openknowledge.worldbank.org/server/api/core/bitstreams/30756179-d3d6-549e-a9b7-f6709f3b67ff/content>

1.3 Prístupy autorov k fungovaniu medzinárodných organizácií

V tejto kapitole poukážeme na názory odbornej verejnosti a ich prístupy k medzinárodným organizáciám. Prejdeme si názory viacerých odborníkov a predstavíme hlavné body kritiky, ktorú za posledné roky tieto organizácie dostávajú. Táto kapitola nám pomôže odhaliť problémy a limitácie fungovania hlavných ekonomických organizácií.

Pri skúmaní fungovania kľúčových medzinárodných organizácií – Svetovej obchodnej organizácie (WTO), Medzinárodného menového fondu (MMF) a Svetovej banky – rôzni autori poskytujú kritický pohľad na ich fungovanie, výzvy a širšie dôsledky pre globálne riadenie. Každý subjekt, ktorý bol zriadený na podporu medzinárodnej spolupráce vo svojej príslušnej oblasti, čelí kontrole, najmä ak ide o jeho efektívnosť a rovnosť vrátane jeho vplyvu na globálnej scéne.

Kritici tvrdia, že Svetová obchodná organizácia prospieva rozvinutým krajinám výraznejšie, čím zatieňuje potreby rozvojových krajín v globálnych obchodných rokovaniach. Autori zdôrazňujú problém organizácie s rozhodovacími procesmi, ktoré sú často vnímané ako neprehľadné a naklonené záujmom ekonomicky silných krajín. Na druhú stranu obhajujú úlohu Svetovej obchodnej organizácie pri poskytovaní stabilného rámca pre medzinárodný obchod, pričom zdôrazňujú, že jeho funkcia riešenia sporov je kľúčová pre udržanie globálnej obchodnej harmónie.³⁴ Kritika Svetovej obchodnej organizácie zo strany Spojených štátov a iných, ako sú Európska únia a Japonsko, spadá do troch hlavných kategórií: schopnosť členov Svetovej obchodnej organizácie identifikovať sa ako „rozvojové“ krajiny, aby dostali špeciálne zaobchádzanie. Zlyhanie mnohých členov, aby riadne informovali Svetovú obchodnú organizáciu a ostatných členov o vládnych dotáciách v súlade s pravidlami osobitných dohôd a údajnom presahovaní zo strany Odvolacieho orgánu.³⁵ Odvolací orgán sa podieľal na výklade pravidiel Svetovej obchodnej organizácie, a presahoval jeho mandát stanovený v dohode o urovnávaní sporov. V dôsledku toho niektorí presadzujú reformu, aby bolo definitívnejšie,

³⁴ GUAN, Wenwei, 2014. Consensus yet not consented: A critique of the WTO Decision-Making by consensus. *Journal of International Economic Law* [online]. 2014, vol. 17, no. 1, pp. 77–104. Dostupné na: doi:10.1093/jiel/jgu004

³⁵ WEMER, David, 2019. What is wrong with the WTO? Atlantic Council [online]. Dostupné na: <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/new-atlanticist/what-is-wrong-with-the-wto/>

aký je mandát odvolacieho orgánu. Najvýraznejšie sa to prejavilo v oblasti rozhodnutí odvolacieho orgánu o antidumpingových prípadoch a prípadoch vyrovnávacích ciel.³⁶

Po-Ching Lee vykresľuje zvyšujúcu sa politizáciu výberu členov odvolacieho orgánu za posledných 25 rokov. Naznačuje, že keď sa Odvolací orgán postupne etabloval ako schopný a autoritatívny rozhodca citlivých a zložitých sporov, štáty neustále zintenzívňovali svoje pokusy o kontrolu ideológií jednotlivých členov Odvolacieho orgánu prostredníctvom procesu menovania. Poznomenáva, že politické napätie vyplývajúce z tohto procesu sa časom zvýšilo. Poznomenáva, že vo výberových procesoch v rokoch 2013 a 2016 sa veto alebo hrozba veta poslancov stali častým a zjavným, čím sa procesy dostali takmer do slepej uličky, zatiaľ čo výberová komisia mohla ešte dosiahnuť konsenzus. Naznačuje, že odmietnutie opätovného vymenovania Spojených štátov v roku 2016 a ich dlhotrvajúce blokovanie spustenia výberových procesov od roku 2017 však predstavuje nový vrchol pokroku v politizácii. Tvrdí, že politizácia výberových procesov odvolacieho orgánu by sa nezastavila ani nezvrátila, ani keby sa vyriešila súčasná patová situácia. Dospel k záveru, že stupňujúci sa dopyt po kreslách odvolacieho orgánu povedie k bezohľadnejšiemu a bezohľadnejšiemu strategickému mysleniu poslancov, najmä ak niektorí ukázali, aký krehký môže byť mechanizmus.³⁷

Ďalším bodom kritiky je sila veta vo Svetovej obchodnej organizácii - najmä preto, že môže brzdiť rozhodovací proces a brzdiť efektivitu organizácie. Rozhodovací systém Svetovej obchodnej organizácie založený na konsenze, v ktorom môže ktorákoľvek členská krajina uplatniť právo veta, bol vnímaný ako silná aj slabá stránka. Tento systém zabezpečuje, že všetky členské krajiny majú možnosť vyjadriť sa k rozhodnutiam s cieľom dosiahnuť širokú dohodu, ale tiež to znamená, že jedna krajina môže blokovat' rozhodnutia, čo vedie k oneskoreniam alebo zlyhaniu pri dosahovaní dohôd.³⁸

³⁶ WITA, 2020. Three approaches to fixing the World Trade Organization's Appellate Body: the good, the bad, and the ugly? - WITA. WITA [online]. Dostupné na: <https://www.wita.org/atp-research/three-approaches-to-fixing-the-world-trade-organizations-appellate-body-the-good-the-bad-and-the-ugly/>

³⁷ WAGNER, Markus, 2019. The impending demise of the WTO appellate body: from centrepiece to historical relic? In: Springer eBooks [online]. p. 67–90. Dostupné na: doi:10.1007/978-981-15-0255-2_5

³⁸ PERITZ, Lauren, 2020. When are International Institutions Effective? The Impact of Domestic Veto Players on Compliance with WTO Rulings. *International Studies Quarterly* [online]. 2020, vol. 64, no. 1, pp. 220–234. Dostupné na: doi:10.1093/isq/sqz094

Makroekonomické rámce, ktoré sú základom programov MMF, sú podľa odborníkov príliš prísne a málo flexibilné, obmedzujú preto výdavky, ktoré by sa vynaložili na rozvoj. Môže to byť preto, že ich cieľom je dosiahnuť nízku infláciu alebo zamerať sa na fiškálne deficity, ktoré sú nižšie, ako je potrebné pre stabilitu. Existujú dva aspekty kritiky makroekonomických rámcov: Ako prvým - programy sa zameriavajú na dosiahnutie príliš nízkych inflačných cieľov, ktoré prekračujú dostupné dôkazy o inflačných prahoch, ktoré sú škodlivé pre hospodársky rast a znižovanie chudoby; po druhé, napriek vyhláseniu uskutočnenému v čase, keď bol zavedený nástroj na zníženie chudoby a rast, programy stále predstavujú nedostatočnú fiškálnu flexibilitu, najmä pokiaľ ide o výdavky financované pomocou.³⁹ V jeho úlohe „strážcu“ sa hovorí, že MMF ide nad rámec dostupných dôkazov a rozhoduje o otázkach, ako je absorpčná kapacita, riziko „holandskej choroby“ alebo udržateľnosti dlhu. Niektorí kritici MMF tvrdia, že to prekračuje dostupné úsudky, ktoré sa neprimerane spoliehajú na opatrnosť pri silnom zdôrazňovaní makroekonomických rizík. Podľa odborníkov je kľúčovou otázkou, či MMF pomôže zvýšiť alebo znížiť chudobu v rozvojových krajinách. MMF bude naďalej zastupovať bohaté medzinárodné finančné inštitúcie, bankárov a investorov, ktorí prejavujú záujem o prípad chudobných. Je tiež potrebné aby zmenili svoje správanie k rozvojovým krajinám s cieľom podporiť rozvoj a sociálny blahobyť.⁴⁰

Svetová banka má veľa pozitívnych stránok vrátane ponúkaniu pomoci, ktorá pomáha krajinám reagovať na krízy. Poskytovanie úverov krajinám na ich ekonomický rozvoj a poskytovanie informácií, poradenstva, technickej pomoci a prispieva k ukončeniu extrémnej chudoby a budovaniu spoločnej prosperity. Má však aj isté negatíva - nedostatok politík založených na dátach, zavedenie užívateľských poplatkov za využívanie zdravotníckych služieb verejného sektora, nerovnosť v rozdelení moci, neefektívnosť jej programov, intervencie a podplácanie vyšších úradníkov v krajinách poskytujúcich úvery.⁴¹

³⁹ VINES, David; GILBERT, Christopher L. (ed.). 2004. The IMF and its critics: reform of global financial architecture. Cambridge University Press

⁴⁰ GENTIMIR, Irena; 2012. The International Monetary Fund, criticized. The International Monetary Fund response to critics. | EIRP Proceedings [online]. Dostupné na: <https://proceedings.univ-danubius.ro/index.php/eirp/article/view/1397>

⁴¹ JANAY, Abdullahi Ibrahim; KILIÇ, Bülent. 2022. The World Bank and its Roles toward Health: Common Criticisms.[online]. Dostupné na: https://www.researchgate.net/profile/Abdullahi-Ibrahim-Janay/publication/363257405_The_World_Bank_and_its_Roles_toward_Health_Common_Criticisms/links/63139ff51ddd44702131b1d9/The-World-Bank-and-its-Roles-toward-Health-Common-Criticisms.pdf

Spoločnou témou kritiky týchto organizácií je volanie po väčšej transparentnosti a zohľadnení sociálnych a environmentálnych faktorov pri rozhodovaní. Medzi autormi, existuje konsenzus, že reformy by sa mali zamerať na demokratizáciu týchto inštitúcií, čím sa zabezpečí, že rozvojové krajiny budú mať výraznejšie zastúpenie a vplyv. Okrem toho sa kladie dôraz na prispôsobenie mandátov a stratégií týchto organizácií na riešenie súčasných problémov, akými sú zmena klímy, digitálna ekonomika a globálne zdravotné krízy.⁴²

⁴² WOUTERS, Jan and Jed ODERMATT, 2014. Comparing the “Four Pillars” of Global Economic Governance: A critical analysis of the institutional design of the FSB, IMF, World Bank, and WTO. *Journal of International Economic Law* [online], vol. 17, no. 1, pp. 49–76. Dostupné na: doi:10.1093/jiel/jgu008

2 Ciel' práce, metodika práce a metódy skúmania

Primárnym cieľom diplomovej práce je preskúmať úlohu multilaterálnych inštitúcií v procese liberalizácie medzinárodného obchodu a poukázať na príklade Svetovej obchodnej organizácie na vznikajúce sporné otázky fungovania, so zámerom stanoviť odporúčania pre jej zefektívnenie.

V práci zároveň stanovujeme nasledovné **sekundárne ciele**.

1. Teoreticky vymedziť chronológiu vzniku multilaterálnych inštitúcií a definovať úlohy a organizačnú štruktúru vybraných inštitúcií.
2. Zhodnotiť efektívnosť systému riešenia sporov v rámci Svetovej obchodnej organizácie a jeho vplyv na medzinárodné obchodné vzťahy.
3. Preskúmať reakciu Svetovej obchodnej organizácie na výzvy spôsobené významnými ekonomickými udalosťami ako prebiehajúce obchodné vojny a pandémie COVID-19
4. Navrhnuť odporúčania na reformu Svetovej obchodnej organizácie za účelom zlepšenia jej funkčnosti a adaptability na meniace sa globálne obchodné prostredie.

Výskumná otázka.

Aké sú hlavné výzvy a obmedzenia, ktorým čelí Svetová obchodná organizácia pri riešení globálnych ekonomických výziev a ako sa tieto výzvy prejavujú v jej politikách a rozhodovacích procesoch?

Metodika práce a metódy skúmania

Diplomová práca sa zaoberá detailnou analýzou vplyvu Svetovej obchodnej organizácie na medzinárodný obchod. Prístup je založený na pevných teoretických základoch, ako aj na rozboroch relevantných prípadových štúdií.

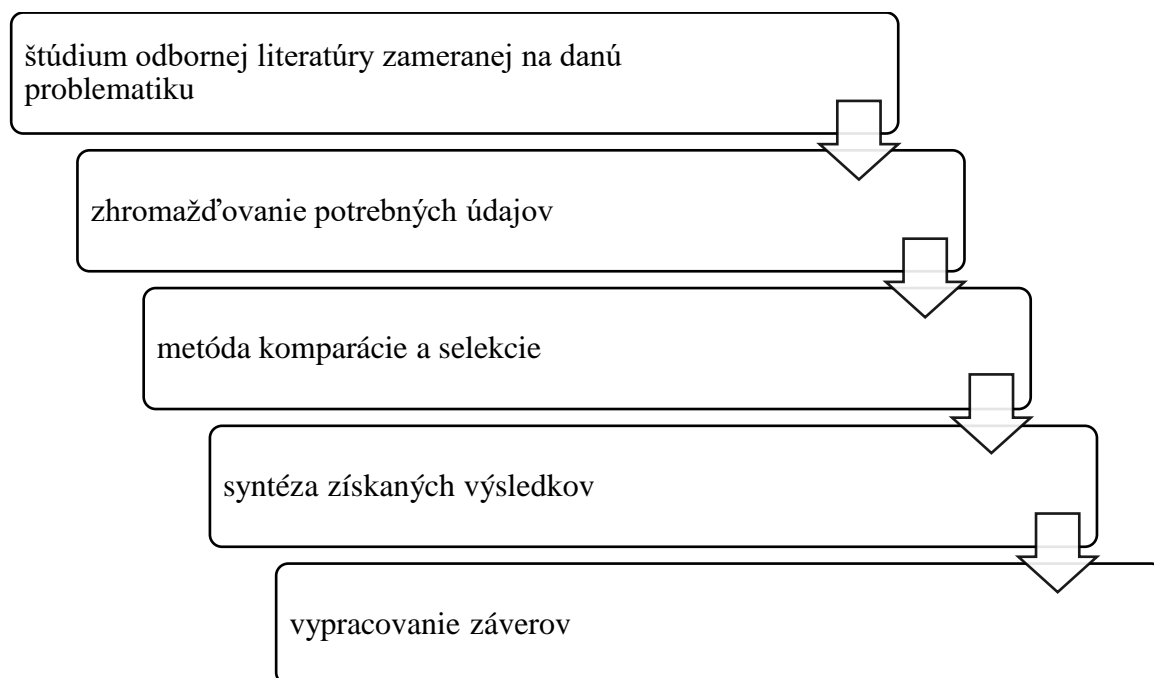
Kapitola začína prezentáciou hlavných zistení rozdelených podľa identifikovaných kľúčových oblastí vplyvu, ktoré náš výskum objasňuje. Diskusia následne prehĺbi porozumenie týchto výsledkov porovnaním s existujúcimi štúdiami a teoretickými modelmi. Zameriava sa na dôležitosť a relevanciu zistení pre akademické poznatky a praktické aplikácie, identifikuje možné obmedzenia štúdie a navrhuje smerovanie budúceho výskumu.

Hlavný dôraz kladieme na to, ako Svetová obchodná organizácia ovplyvňuje tvorbu pravidiel medzinárodného obchodu a ako sa ich rozhodnutia premietajú do globálnej ekonomickej dynamiky. Súčasťou práce je aj kritické zhodnotenie efektivity a spravodlivosti týchto organizácií. V tejto súvislosti sa posudzujú rôzne perspektívy a kritiky, ktoré formujú súčasnú odbornú diskusiu o ich úlohe v medzinárodných ekonomických vzťahoch.

Na záver práce sa snažíme syntetizovať náš pohľad na to, ako by Svetová obchodná organizácia mohla zlepšiť svoje postupy a politiky, aby adekvátne reagovala na súčasné a budúce výzvy medzinárodného obchodného prostredia. Tento úsek poskytuje základ pre formuláciu konkrétnych odporúčaní pre politiky a praktiky, ktoré by mohli prispieť k udržateľnejšiemu a spravodlivejšiemu globálnemu obchodnému systému.

Pri tvorbe diplomovej práce sme použili metodický postup uvedený v diagrame nižšie.

Obrázok 2.1 **Diagram metodického postupu**

Zdroj: vlastné spracovanie

3 Výsledky práce a diskusia

*„Cesta k pokroku je zriedka lineárna. Svetová obchodná organizácia zostáva zdrojom stability a odolnosti v hospodárskom a geopolitickom prostredí plnom neistoty a exogénnych otrasov. Obchod zostáva životne dôležitou silou na zlepšenie života ľudí a na pomoc podnikom a krajinám vyrovnat' sa s vplyvom týchto otrasov.“*⁴³ Dr Ngozi Okonjo-Iweala (generálna riaditeľka Svetovej obchodnej organizácie).

V tejto kapitole sa sústreďujeme na analýzu a interpretáciu výsledkov získaných z nášho výskumu týkajúceho sa úlohy Svetovej obchodnej organizácie v regulácii medzinárodného obchodu. Naša diskusia sa opiera o dôkladný rozbor prípadových štúdií, ktoré ilustrujú konkrétne situácie a problémy, s ktorými sa táto organizácia stretáva v súčasnom globálnom obchodnom prostredí. Na základe kvalitatívnych analýz sme schopní poskytnúť hlbší pohľad na to, ako Svetová obchodná organizácia ovplyvňuje globálne obchodné politiky a ako sú vnímané ich reakcie na neustále sa meniace ekonomické a politické výzvy.

Cieľom tejto kapitoly je nielen prezentovať hlavné zistenia nášho výskumu, ale tiež ich kriticky zhodnotiť a diskutovať o ich význame pre teóriu medzinárodného obchodu a praktickú politiku. Taktiež sa pokúsime identifikovať možné smerovania pre budúce reformy a politické odporúčania, ktoré by mohli pomôcť zlepšiť fungovanie Svetovej obchodnej organizácie a iných príslušných multilaterálnych inštitúcií. Naše diskusie a analýzy tak majú za cieľ poskytnúť ucelený pohľad na komplexnú problematiku, ktorá ovplyvňuje medzinárodný obchodný systém v 21. storočí.

⁴³ anon., no date. MC13 closing speech — Dr Ngozi Okonjo-Iweala [online]. Dostupné na: https://www.wto.org/english/news_e/spno_e/spno44_e.htm

3.1 Analýza vplyvu Svetovej obchodnej organizácie na konkrétnych prípadoch medzinárodného obchodu

V tejto kapitole poukážeme na vplyv Svetovej obchodnej organizácie pri rôznych sporoch a nezhodách medzi členskými krajinami, či už sa týkajú väčších ekonomík, rozvojových krajín alebo otázok bezpečnosti, zdravia a životného prostredia.

3.1.1 USA vs. EÚ – prípad subvencií pre Boeing a Airbus

Spor o podporu Európou a Amerikou pre Airbus a Boeing je považovaný za najvýraznejší v právnej praxi Svetovej obchodnej organizácie - vyvíjal tlak na systém riešenia sporov

ako najdlhší spor v histórii WTO, ktorý trvá od roku 2004 a doposiaľ nie je ukončený.⁴⁴ Spor sa začal v roku 2004, keď USA podala sťažnosť na pôde Svetovej obchodnej organizácie proti EÚ za poskytovanie, podľa ich názoru, nelegálnych subvencií Airbusu. Spojené štáty tvrdili, že tieto subvencie dávajú Airbusu nespravodlivú výhodu na trhu civilného letectva na úkor Boeingu. EÚ reagovala vlastnou sťažnosťou proti USA, obvinením z poskytovania neoprávnených výhod Boeingu, vrátane výskumných grantov, daňových úľav a vládnych zákaziek, ktoré tiež narúšajú hospodársku súťaž.⁴⁵ Obe strany tvrdia, že subvencie poskytované druhou stranou umožňujú ich konkurentom predávať lietadlá za nižšie ceny a získať tak nespravodlivý trhovú podiel na úkor ich vlastných výrobcov. WTO počas rokov vydala viacero rozhodnutí, ktoré obsahovali, že obe strany porušili pravidlá tým, že poskytli svojim výrobcom zakázané subvencie. Boli vyzvané, aby odstránili alebo upravili tieto subvencie tak, aby boli v súlade s pravidlami WTO.

⁴⁴ CRIVELLI, Pramila and Luca RUBINI, 2020. 'Flying high in a plane' appellate body report, European communities and certain member states – measures affecting trade in large civil aircraft. *World Trade Review* [online]. 2020, vol. 19, no. 2, pp. 316–340. Dostupné na: doi:10.1017/s1474745620000063

⁴⁵ ÇALIŞKAN, Özgür, 2010. *An analysis of the Airbus-Boeing dispute from the perspective of the WTO process* [online]. Dostupné na: <https://dergipark.org.tr/en/pub/eab/issue/39882/473295>

Ako dôsledok týchto rozhodnutí, boli medzi USA a EÚ zavedené odvetné clá, ktoré zasiahli široké spektrum produktov, nie len lietadlá.⁴⁶

Na základe rozhodnutí Svetovej obchodnej organizácie USA (v októbri 2019) aj EÚ (v novembri 2020) uvalili odvetné clá na vývoz druhej strany, čo celkovo ovplyvnilo obchod medzi oboma stranami v hodnote 11,5 miliardy dolárov. V dôsledku toho museli podniky z EÚ a USA zaplatiť clá vo výške viac ako 3,3 miliardy dolárov. Americké protiopatrenia v prípade Airbus zasiahli 19 rôznych kategórií produktov vrátane lietadiel, vína a liehovín, mliečnych výrobkov a syrov či strojov v hodnote 7,5 miliardy USD. Clá predstavovali 15 % na lietadlá a 25 % na nelietadlové výrobky a viedli k clám vo výške približne 2,2 miliardy USD, ktoré zaplatili dovozcovia z USA. Protiopatrenia EÚ v prípade Boeingu zasiahli 130 rôznych kategórií výrobkov vrátane lietadiel, orechov, tabaku, liehovín, kabeliek alebo traktorov v hodnote 4 miliárd USD. Clá predstavovali 15 % na lietadlá a 25 % na nelietadlové výrobky a viedli k clám vo výške približne 1,1 miliardy USD, ktoré zaplatili dovozcovia z EÚ.⁴⁷ V roku 2021 obe strany pristúpili k zrušeniu cieľ, rozhodli sa spoločne prísť na riešenie tohto dlhého sporu mimo pôdy Svetovej obchodnej organizácie. Obe strany sa dohodli na pozastavení cieľ, na obdobie piatich rokov. Toto pozastavenie bolo zamerané na uvoľnenie hlavného bodu napätia medzi transatlantickými spojencami a bolo vnímané ako krok k vyriešeniu jedného z najdlhšie trvajúcich problémov v histórii Svetovej obchodnej organizácie. Dohoda obsahovala aj záväzok oboch strán zaoberať sa „pracovnými a environmentálnymi normami a dotáciami“, keďže pokračujú v ďalších rokovaniach o tom, ako kontrolovať budúce dotácie pre letecký sektor. Tento prístup založený na spolupráci znamenal novú fázu riešenia problému dotácií.⁴⁸

Čo to ale znamená pre Svetovú obchodnú organizáciu a jej systém riešenia sporov? Keďže sa obe strany rozhodli vyriešiť tento problém na bilaterálnej úrovni, znamená to, že tento systém je neefektívny pre prípady takýchto rozmerov alebo to skôr znamená, že niektoré spory je lepšie vyriešiť bez Svetovej obchodnej organizácie? Odpoveď na tieto otázky dodnes nepoznáme, ale malo by byť samozrejmosťou, že Svetová obchodná organizácia bude

⁴⁶ anon., no date. *WTO | dispute settlement - DS353: United States Measures Affecting Trade in Large Civil Aircraft Second Complaint* [online]. Dostupné na: https://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds353_e.htm

⁴⁷ anon., no date. Press corner. *European Commission - European Commission* [online]. Dostupné na: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_21_3001

⁴⁸ anon., 2021. European Commission - Press release. EU and US take decisive step to end aircraft dispute [online]. Dostupné na: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_21_3001

reflektovať na svoje kroky v danom spore a zefektívni svoje nástroje, aby sa v budúcnosti predišlo škodám takýchto rozmerov pre trh ako to bolo v prípade Airbus a Boeing.

3.1.2 Vplyv Svetovej obchodnej organizácie na rozvojové krajiny – prípad bavlny

Dňa 7. septembra 2002 Brazília požiadala o konzultácie so Spojenými štátmi o zakázaných dotáciách poskytovaných americkým výrobcom, používateľom a vývozcom bavlny z horských oblastí, ako aj o legislatíve, nariadeniach, zákonných nástrojoch a ich dodatkoch, ktoré takéto dotácie poskytujú (vrátane vývozných úverov).⁴⁹ Brazília tvrdila, že americké programy na podporu bavlny znižujú medzinárodné ceny a tým umelo a nespravodlivo znižujú množstvo a hodnotu brazílskeho vývozu, čo spôsobuje ekonomické škody brazílskemu domácejmu sektoru bavlny.⁵⁰

Graf 2.1 Historický vývoj ceny bavlny (USD per pound)

Zdroj: anon., no date. Cotton Prices - 45 year historical chart. MacroTrends [online]. Dostupné na: <https://www.macrotrends.net/2533/cotton-prices-historical-chart-data>

⁴⁹ anon., no date. WTO | dispute settlement - the disputes - DS267 [online]. Dostupné na: https://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds267_e.htm

⁵⁰ SCHNEPF, Randy. 2014. Status of the WTO Brazil-US Cotton Case. [online]. Dostupné na: https://www.everycrsreport.com/files/20140221_R43336_bcf70360c31c0c20ae9d6c5cccba2adf42844f8.pdf

Na Grafe 2.1 môžeme sledovať pokles ceny bavlny pred rokom 2002 teda pred podaním sťažnosti Brazíliou. Faktom je, že rozvojové krajiny sú najcitlivejšie na výkyvy cien komodít na medzinárodných trhoch najmä ak ide o komoditu, ktorá tvorí značnú časť ich exportu.

Brazíliu v tomto spore podporilo viacero veľkých vývozcov bavlny ako Austrália a niektoré africké štáty, podľa nich taktiež farmárske zákony prijaté USA od roku 1996 do roku 2002 deformovali svetový trh s bavlnou v prospech amerických producentov bavlny na úkor medzinárodných producentov, čo je porušením článkov Dohody WTO o poľnohospodárstve a Dohody o dotáciách, a vyrovnávacích opatreniach.⁵¹

V júli 2005 rozhodol orgán WTO na urovnávanie sporov v prospech brazílskej sťažnosti a vyhlásil, že praktiky USA týkajúce sa produkcie bavlny sú „nekonzistentné so záväzkami Spojených štátov podľa zahrnutých dohôd“. Po nezhode o veľkosti a rozsahu odvetných opatrení, ktoré má Brazília prijať, bolo arbitrážne konanie v novembri 2005 prerušené s nádejou, že sa medzi oboma krajinami nájde dohoda. A konanie bude obnovené na žiadosť ktorejkoľvek zo strán.⁵² Spojené štáty urobili niekoľko zmien vo svojich programoch podpory bavlnárskych fariem a programov záruk vývozných úverov v snahe uviesť ich do súladu s WTO odporúčaniami. Brazília však tvrdila, že odpoveď USA bola neadekvátna a žiadala právomoc uvaliť 3 miliardy dolárov ako odvetu za zakázané dotácie USA. Odveta má vo všeobecnosti formu vyšších ciel nad úrovňami stanovenými WTO.⁵³ Hrozba sankcií viedla k intenzívnym rokovaniam medzi Brazíliou a Spojenými štátmi s cieľom nájsť vzájomnú dohodu a vyhnúť sa odvetným opatreniam. Zatiaľ čo americkí exportéri boli znepokojení stratou obchodu s rozvíjajúcim sa brazílskym trhom, domáce výrobné a obchodné sektory Brazílie sa obávali, že odvetné opatrenia vo forme vyšších ciel by mohli byť kontraproduktívne, ak by viedli k obmedzeniu prístupu domáceho priemyslu ku kľúčovým vstupom.⁵⁴

⁵¹ RIDLEY, William and Stephen DEVADOSS, 2012. Analysis of the Brazil-USA cotton dispute. *Journal of International Trade Law and Policy* [online]. 2012, vol. 11, no. 2, pp. 148–162. Dostupné na: doi:10.1108/14770021211239668

⁵² anon., no date. WTO | dispute settlement - the disputes - DS267 [online]. Dostupné na: https://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds267_e.htm

⁵³ SCHNEPF, Randall Dean. 2011. Brazil's WTO Case Against the US Cotton Program. Congressional Research Service. [online]. Dostupné na: <https://sgp.fas.org/crs/row/RL32571.pdf>

⁵⁴ SALMONSEN, David, 2012. The 2012 farm bill and the Brazil cotton case. *Proceedings of the ASIL Annual Meeting* [online]. 2012, vol. 106, pp. 283–286. Dostupné na: doi:10.5305/procanmeetasil.106.0283

V apríli 2010 sa obe strany dohodli na memorande o porozumení, v ktorom sú uvedené určité kroky, ktoré, ak ich podniknú Spojené štáty, povedú k dočasnému pozastaveniu hroziacich odvetných opatrení zo strany Brazílie. Tieto opatrenia zahŕňali každoročné platby Spojenými štátmi vo výške 147,3 milióna USD Brazílii za fond, ktorý sa má použiť na určité činnosti – predovšetkým na poskytovanie technickej pomoci a budovanie kapacít pre brazílsky sektor bavlny, ale s výslovným vylúčením výskumu – a Spojené štáty budú spoločne pracovať s Brazíliou „na vzájomne uspokojivej dohode, ktorá poskytne rámec na dosiahnutie vzájomne dohodnutého riešenia sporu“. Dohodli sa na 60 dňovom intervale vzájomnej spolupráce počas ktorej sa budú snažiť doceliť vyriešenie sporu, a počas ktorého Brazília neuvalí odvetné clá.⁵⁵

Najpodstatnejším výsledkom plynúcim z tejto spolupráce bol záväzok USA o vydanie nového farmárskeho zákona (reformy) v roku 2014, ktorý ultimátne ukončil tento spor. Tieto zmeny viedli k tomu, že bavlna sa vyčlenila a zaobchádzalo sa s ňou inak ako so všetkými ostatnými plodinami v rámci programu v USA. Americká bavlna už nemá prístup k programom podpory cien a príjmov ponúkaným pre iné plodiny, ale namiesto toho sa bude spoliehať na ročnú trhovú poistnú záruku ako svoje primárne podporné opatrenie. V rámci nového programu pre bavlnu musia výrobcovia zaplatiť „členský poplatok“, aby sa mohli zúčastniť, strata musí nastať pred uskutočnením platby a súčet platieb programu nesmie presiahnuť hodnotu poistenej úrody, aby sa minimalizoval akýkoľvek potenciálny stimul. Pretože garancia ceny programu je na základe cien v rámci roku bavlna nakoniec nebude mať žiadnu záchrannú sieť proti niekoľkoročným nízkym výnosom.⁵⁶

Spor Brazília verzus USA v prípade bavlny podľa nášho názoru ukázal Svetovú obchodnú organizáciu a jej systém riešenia sporov a podpory rozvojových krajín v pozitívnom svetle. Okamžite po sťažnosti Brazílie v roku 2002 reagovali vydaním odporúčaní pre USA a identifikovali, že USA porušuje podpísané dohody týkajúce sa podporných programov. Skutočne sa tento spor vyriešil v prospech Brazílie a rozvojových krajín vďaka tlaku Svetovej obchodnej organizácie a vydanie povolenia o odvetné clá, čo motivovalo obidve strany pre vyriešenie problému. Pre rozvojové krajiny je ťažké konkurovať krajinám, ktoré si môžu svoje

⁵⁵ anon., no date. WTO | dispute settlement - the disputes - DS267 [online]. Dostupné na: https://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds267_e.htm

⁵⁶ ZULAUF, Carl. 2014. Farm Bill Farm Safety Net: Summary and Brief Thoughts. Farmdoc daily, [online]. Dostupné na: <https://farmdocdaily.illinois.edu/2014/01/2013-farm-bill-farm-safety-net.html>

poľnohospodárske odvetvie podporiť zo svojich financií nadobudnutých v iných odvetviach, preto je pre Svetovú obchodnú organizáciu dôležité sledovať podporné programy v rozvinutých krajinách a promptne reagovať na iniciatívy plynúce z rozvojových krajín tak ako to bolo v prípade Brazílie. Spor a jeho vyriešenie ilustrujú komplexnosť medzinárodných obchodných vzťahov a význam pravidiel WTO pri riešení globálnych obchodných sporov.

3.1.3 *Hovädzie mäso s hormónmi – USA verzus EÚ*

Spojené štáty americké a Európska únia vedú dlhodobý obchodný spor o rozhodnutí EÚ zakázať hormonálne upravované mäso. Napriek pokračujúcej sérii konaní na urovnanie sporov a rozhodnutiam Svetovej obchodnej organizácie pretrváva nezhoda medzi Spojenými štátmi a EÚ v celom rade právnych a procedurálnych otázok, ako aj vedeckých dôkazov a konsenzu o bezpečnosti hormonálne ošetrovaného hovädzieho mäsa.⁵⁷

V roku 1989 EÚ uplatnila zákaz dovozu mäsa a mäsových výrobkov zo zvierat primajúcich šesť látok stimulujúcimi rast, z ktorých tri sú prirodzene sa vyskytujúce estradiol, progesterón a testosterón a tri z nich sú syntetické zeranol, trenbolón a melengestrol. Týchto šesť hormónov je schválených na použitie v Spojených štátoch. Zákaz EÚ účinne obmedzuje vývoz hovädzieho mäsa z USA do Európskej únie. Spojené štáty americké zavádzajú odvetné clá na dovoz do EÚ v hodnote 93 miliónov USD, ktoré zostávajú v platnosti do mája 1996, kedy EÚ požiadala panel Svetovej obchodnej organizácie proti akcii USA.⁵⁸

EÚ tvrdí, že tento zákaz hormonálne ošetrovaného hovädzieho mäsa je v súlade s jej záväzkami voči Svetovej obchodnej organizácii v rámci dohody SPS (sanitárne a fitosanitárne), pretože môže existovať možné riziko pre ľudské zdravie. Na druhej strane USA tvrdí, že vedecké štúdie dokazujú, že hormonálne hovädzie mäso je pre ľudí bezpečné.

⁵⁷ JOHNSON, Renée, 2010. HANRAHAN, Charles. The US-EU beef hormone dispute. Washington, DC: Congressional Research Service. [online]. Dostupné na: <https://www.nationalaglawcenter.org/wp-content/uploads/assets/crs/R40449.pdf>

⁵⁸ ARITA, Shawn, et al. 2014. Sanitary and phytosanitary measures and tariff-rate quotas for US meat exports to the European Union. Outlook Report LDPM-245-01, US Department of Agriculture, Economic Research Service. [online]. Dostupné na: <https://www.ers.usda.gov/webdocs/outlooks/37587/ldpm-245-01.pdf?v=5317.3>

USA preto tvrdí, že zákaz hormonálne upravovaného hovädzieho mäsa je netarifnou prekážkou na ochranu domácich producentov hovädzieho mäsa v EÚ.⁵⁹

V roku 1997 Panel Svetovej obchodnej organizácie pre urovnávanie sporov zverejnil svoju správu, v ktorej rozhodol, že zákaz EÚ na používanie hormónov na podporu rastu dobytká nie je v súlade s jej záväzkami podľa dohody SPS (konkrétne články 3.1, 5.1 a 5.5), keďže zákaz nie je založený na vede. EÚ sa odvolala proti rozhodnutiu panelu pre spory a tiež iniciuje sériu vedeckých štúdií o týchto šiestich hormónoch.⁶⁰

Tento spor pokračoval roky po zverejnení správy Panelu. Svetová obchodná organizácia vydala v roku 2008 zmiešanú správu, ktorá dávala za pravdu USA a povoľovala im uvalovať odvetné sankcie a zároveň si EÚ mohla ponechať zákazy na dovoz hormonálne upravovaného hovädzieho mäsa v platnosti. Taktiež vznikali dočasné dohody, ktoré vznikali v podobnom mechanizme ako spor s bavlnou – memorandum o porozumení, v ktorom postupom času vyskúšali viacero systémov, a ako zatiaľ finálna verzia vzájomnej dohody medzi EÚ a USA - o bezcolných kvótach na hovädzie mäso bez hormónov. Ide o bezcolnú kvótu na 18,500 ton ročne, ktorá sa bude postupne zvyšovať na 35,000 ton v období 7 rokov, z celkovej kvóty EÚ na hovädzie mäso bez hormónov 45,000 ton, čo má hodnotu približne 420 miliónov USD.⁶¹

Tento spor ilustruje, ako globálne obchodné pravidlá a domáce verejno-zdravotné politiky môžu vstupovať do konfliktu, a aké sú výzvy pri hľadaní vyváženého riešenia, ktoré by spĺňalo medzinárodné obchodné záväzky a zároveň chránilo verejné zdravie. Svetová obchodná organizácia podľa nášho názoru bola v tomto prípade príliš nestranná, aj keď sa jedná o veľmi kontroverznú tému, ktorá zahŕňa konflikt verejného zdravia, vedeckého konsenzu a obchodnej politiky, mohla sa v retrospektíve viac sústrediť na otázky bezpečnosti a či je skutočne hormonálne upravované mäso bezpečné ako na striktné dodržiavanie obchodných podmienok, ktoré v tom období boli ešte neotestované, takže za zmeny by boli pravdepodobne menej kritizované. Okrem toho niektoré skupiny v občianskej spoločnosti teraz vnímajú, že Svetová

⁵⁹ SOON, Byung Min and Wyatt THOMPSON, 2019. Nontariff measures and product differentiation: Hormone-treated beef trade from the United States and Canada to the European Union. *Canadian Journal of Agricultural Economics/Revue Canadienne D'agroéconomie* [online]. 2019, vol. 67, no. 4, pp. 363–377. Dostupné na: doi:10.1111/cjag.12200

⁶⁰ anon., no date. WTO | dispute settlement - the disputes - DS26 [online]. Dostupné na: https://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds26_e.htm

⁶¹ anon., no date. Press corner. European Commission - European Commission [online]. Dostupné na: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_19_5010

obchodná organizácia je jednoducho služobníkom nadnárodného kapitalizmu a nezohľadňuje záujmy spotrebiteľov alebo iných skupín, ktoré majú obavy z produktov predávaných na ich trhoch.⁶²

3.1.4 Čína vs. USA – prípad solárnych panelov

Čína a USA, ako dve veľmi podstatné súčasti medzinárodného obchodu a jeho rozvoja, zohrali dôležitú úlohu aj pri vývoji priemyslu obnoviteľných energií. Do roku 2011 tieto dve krajiny spolupracovali v danom sektore, keď sa USA rozhodla uvaliť clá na veľké čínske spoločnosti v sektore solárnych panelov v rámci ochrany vlastných producentov, ktorí utrpeli straty kvôli zvýšenému importu, najmä z Číny. Kvôli vzájomným záujmom, prakticky celého sveta, sú v tomto sektore hodnotovým reťazcom poprepájané viaceré krajiny a štátne zásahy môžu narušiť rovnováhu a spoluprácu v tomto reťazci najmä ak sa jedná o obrovskú súčasť akou je USA. Toto rozhodnutie značilo začiatok sporu v prípade solárnych panelov.⁶³

V júli 2019 Čína požiadala o zriadenie panelu WTO, pričom tvrdila, že uvalenie ochranných opatrení Spojenými štátmi nebolo v súlade s rôznymi záväzkami podľa Všeobecnej dohody o clách a obchode z roku 1994 a Dohody WTO o ochranných opatreniach. Panel zamietol všetky tvrdenia Číny. Zamietli ich kvôli dôkladnému preskúmaniu dôvodov USA na uvalenie týchto opatrení a zistili, že USA konala len s cieľom ochrániť domácich producentov, ktorí boli skutočne poškodzovaní zvýšenými importmi a bezkonkurenčne nízkymi cenami nadstavenými čínskymi exportérmi.⁶⁴

Na jednej strane sporu stojí Čína, ktorá tvrdila, že opatrenia boli poškodzujúce a neboli v súlade s niekoľkými článkami Dohody a USA nespravodlivo poškodzuje globálny

⁶² KERR, William A. and Jill E. HOBBS, 2002. The North American–European Union dispute over beef produced using growth hormones: a major test for the new international trade regime. *The World Economy* [online]. 2002, vol. 25, no. 2, pp. 283–296. Dostupné na: doi:10.1111/1467-9701.00431

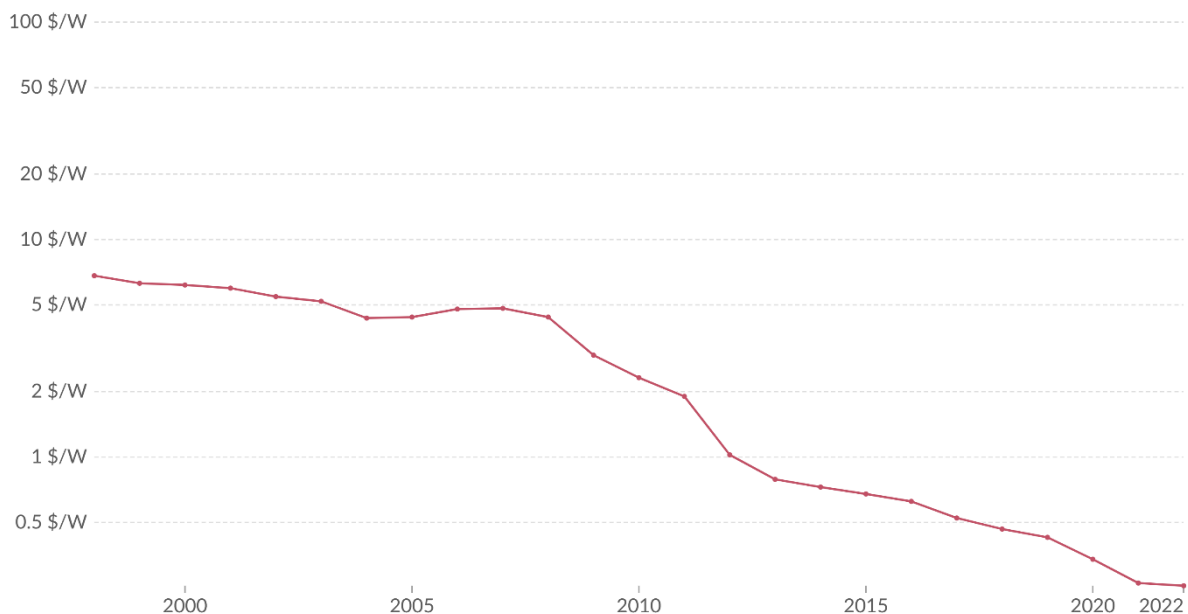
⁶³ HUGHES, Llewelyn and Jonas MECKLING, 2017. The politics of renewable energy trade: The US-China solar dispute. *Energy Policy* [online]. 2017, vol. 105, pp. 256–262. Dostupné na: doi:10.1016/j.enpol.2017.02.044

⁶⁴ anon., no date. WTO panel rejects China's solar safeguard challenge. United States Trade Representative [online]. Dostupné na: <https://ustr.gov/about-us/policy-offices/press-office/press-releases/2021/september/wto-panel-rejects-chinas-solar-safeguard-challenge>

dodávateľský reťazec v strategickom sektore. Na druhej strane stojí USA, ktorá uvalila anti-dumpingové clá cielené na veľké čínske spoločnosti. USA poskytla mnohé dôkazy ako napríklad zníženie trhového podielu domácich spoločností, a taktiež pokles cien na domácom a globálnom trhu kvôli údajnému dumpingu zo strany Číny.

Na Grafe 3 môžeme sledovať výraznejší pokles po roku 2010, rok kedy sa začali objavovať prvé obavy zo strany USA a iných krajín, že Čína svojou stratégiou ovplyvňuje ceny na zahraničných trhoch, čo potvrdzuje oprávnenie na použitie anti-dumpingových ciel.

Graf 2.2 Historický vývoj ceny fotovoltaického solárneho panelu (USD per Watt)

Zdroj: anon., 2023. Solar (photovoltaic) panel prices. Our World in Data [online]. Dostupné na: <https://ourworldindata.org/grapher/solar-pv-prices?time=1998..latest>

Solárne tarify stoja USA viac ako 10,5 milióna dolárov denne v nere realizovanej ekonomickej aktivite. Každé nové pracovné miesto vytvorené tarifou má za následok stratu 31 ďalších pracovných miest, stratu 5,3 megawattov solárnej energie a stratu takmer 9,5 milióna dolárov na investíciu. Znížené hodnoty solárneho nasadenia zvýšia emisie zodpovedajúce 5,5 miliónom áut alebo 7 uhoľným elektrárnam.⁶⁵ Bidenova administratíva preto tieto clá v roku 2022 pozastavila aby znížila vzniknutý tlak na globálne dodávateľské reťazce, ale možnosť návratu týchto ciel v rovnakej alebo upravenej podobe je veľmi vysoká. Počas tohto obdobia

⁶⁵ anon., no date. Study: Solar tariffs Cause Devastating harm to U.S. market, economy and Jobs | SEIA. SEIA [online]. Dostupné na: <https://www.seia.org/news/solar-tariff-impacts>

spor priniesol značnú neistotu pre solárny priemysel v USA aj na celom svete so širokým dosahom na dodávateľský reťazec, implementáciu projektov a celkové stratégie nasadzovania solárnych zariadení. Priemysel čelil oneskoreniam a zrušeniam projektov a došlo k tlaku na rozvoj dodávateľského reťazca solárnych produktov.⁶⁶

Predstavený spor ilustruje ako môžu environmentálne a obchodné politiky vstupovať do konfliktu, keďže Čína by dokázala zásobovať globálne trhy s lacnými vstupmi pre solárne panely čím by mohla urýchliť rast tohto odvetvia a priblížiť nás ku globálnemu cieľu udržateľnosti, no poškodzovala by tým domácich producentov nie len v prípade USA. Svetová obchodná organizácia odmietla sťažnosť Číny a dovolila USA si ponechať svoje clá, avšak ako bolo poukázané vyššie, ani to nemalo pozitívny vplyv na trh či už v USA alebo globálne. Preto by podľa nášho názoru Svetová obchodná organizácia mala zvažovať komplexnosť a dopad prípadov týkajúcich sa nových strategických odvetví a pozerat' sa viac než len na vývoj trhu, pretože tieto rozhodnutia budú mať veľké dopady na budúcnosť udržateľnosti. Je možno čas na zváženie reformy, niektorých politík týkajúcich sa práve spomínaných odvetví.

⁶⁶ anon., no date. Solar Photovoltaics Supply Chain Review Report. Energy.gov [online]. Dostupné na: <https://www.energy.gov/eere/solar/solar-photovoltaics-supply-chain-review-report>

3.1.5 Hodnotenie účinnosti Svetovej obchodnej organizácie v riešení globálnych obchodných výziev

V tejto kapitole poukážeme na vplyv svetovej obchodnej organizácie na globálne obchodné a geopolitické výzvy na príklade pandémie COVID-19. Pokúsime sa nájsť limity efektivity riešenia krízových situácií a zanalyzujeme postupy, ktoré Svetová obchodná organizácia použila pri snahe stabilizovať medzinárodný obchod. V prípade pandémie poukážeme na zmeny, ktoré Svetová obchodná organizácia podstúpila v kontexte duševného vlastníctva a v prípade vakcín a ich prístupnosti pre všetky krajiny.

Keď pandémia COVID-19 pretvorila svet a narušila zdravotné systémy a globálny obchod, Svetová obchodná organizácia sa ocitla v centre úplne nových výziev. Táto kapitola sa bude zaoberať kľúčovou úlohou Svetovej obchodnej organizácie pri zvládaní problémov pandémie, pričom sa zameria na jej úsilie zabezpečiť hladký tok tovaru a zdravotníckych potrieb cez hranice. Uprostred narastajúceho protekcionizmu a vývozných obmedzení budú činnosti a politiky Svetovej obchodnej organizácie zamerané na udržanie otvorenosti obchodu. Podrobne preskúmame riešenie prekážok duševného vlastníctva vakcín, aby sme zhodnotili ich účinnosť pri podpore medzinárodnej spolupráce počas globálnej zdravotnej krízy.

Začiatok roka 2020 bolo obdobie chaosu, vývozných obmedzení, prudkých nárastov cien a obáv z kvality obchodu so životne dôležitými zdravotníckymi tovarmi. Taliansko bolo prvým členským štátom EÚ, ktorý sa dostal do zdravotnej krízy a bolo nútené prideľovať nemocničnú liečbu. Španielsko a ďalšie krajiny boli tiež tvrdo zasiahnuté. Ale Francúzsko a Nemecko, dvaja hlavní európski dodávatelia životne dôležitého lekárskeho vybavenia, vzali obchodnú politiku do vlastných rúk a uprednostnili ochranu vlastných občanov.⁶⁷

Okrem toho Čína bola tiež hlavným prispievateľom ku globálnemu nedostatku. Ako prvá krajina, kde vznikol COVID-19, ktorá sa starala o populáciu 1,4 miliardy ľudí, bola veľkým zdrojom nárastu globálneho dopytu. Ale ako dodávateľ pre viac ako 40% svetového importu

⁶⁷ BOWN P., 2020. COVID-19: demand spikes, export restrictions, and quality concerns imperil poor country access to medical supplies. EconBiz [online]. Dostupné na: <https://www.econbiz.de/Record/covid-19-demand-spikes-export-restrictions-and-quality-concerns-imperil-poor-country-access-to-medical-supplies-bown-chad/10012225576>

osobných ochranných prostriedkov, čínsky dopyt začiatkom roku 2020 vzrástol a prispel k narušeniu globálnej dostupnosti osobných ochranných prostriedkov. Ako čas plynul, Čína reagovala dodatočnou výrobou, ale objavili sa nové výzvy. Ohromujúci nárast zahraničného dopytu viedol k novým obavám o kvalitu produktov a primerané úrovne regulačného dohľadu.⁶⁸

Svet bol skutočne uvedený do krízovej situácií, bohaté krajiny sa starali o svojich obyvateľov zatiaľ čo tie chudobnejšie nemali dostatok prostriedkov na základné medicínske pomôcky, nehovoriac o vakcínach. Skutočne náročná úloha pre Svetovú obchodnú organizáciu.

Odpoveď rozvojových krajín na situáciu bola nasledovná - Južná Afrika a India vyzvali Svetovú obchodnú organizáciu, aby pozastavila práva duševného vlastníctva súvisiace s COVID-19, aby sa zabezpečilo, že nielen najbohatšie krajiny budú mať prístup k vakcínam, liekom a ďalším novým látkam a iných technológií potrebných na kontrolu pandémie.⁶⁹ Podľa článkov 28 a 33 Dohody TRIPS (WTO dohoda o obchodných aspektoch duševného vlastníctva) musia krajiny udeliť držiteľom patentov výhradné práva na výrobu, používanie a predaj liečby a vakcín na minimálne obdobie dvadsiatich rokov od dátumu podania patentu. Je teda možné že práva duševného vlastníctva môžu obmedziť ponuku, zhoršiť výpadky výrobných kapacít a viesť k nadmerným cenám.⁷⁰ Čo je z očividných dôvodov v krízových situáciách pre chudobnejšie krajiny veľký problém.

Na stranu Indie a Južnej Afriky sa pridala väčšina rozvojových krajín, žiadali o dočasné zrieknutie sa práv voči niektorým článkom Dohody TRIPS aby mohli slobodne využiť vlastné výrobné kapacity na úkor veľkých spoločností a ich patentov na výrobu rôznych kriticky potrebných zdravotníckych pomôcok, ale najmä vakcín. Proti tomuto návrhu sa postavila EÚ spoločne s viacerými rozvinutými krajinami, ktorým sa nezdalo úplné zrieknutie sa práv ako správne riešenie a navrhli obmedzenie vývozných opatrení, podporu rozšírenia výroby a uľahčenie používania súčasných ustanovení o povinných licenciách v dohode TRIPS, najmä objasnením, že požiadavka rokovať s držiteľom práva na patent na vakcínu sa neuplatňuje v

⁶⁸ BOWN P., 2020. COVID-19: China's exports of medical supplies provide a ray of hope [online]. Dostupné na: <https://www.piie.com/blogs/trade-and-investment-policy-watch/covid-19-chinas-exports-medical-supplies-provide-ray-hope>

⁶⁹ USHER, Ann Danaiya, 2020. South Africa and India push for COVID-19 patents ban. *Lancet (British Edition)* [online]. 2020, vol. 396, no. 10265, pp. 1790–1791. Dostupné na: doi:10.1016/s0140-6736(20)32581-2

⁷⁰ MERCURIO, Bryan, 2021. WTO Waiver from Intellectual Property Protection for COVID-19 Vaccines and Treatments: A Critical Review. *Social Science Research Network* [online]. 2021. Dostupné na: doi:10.2139/ssrn.3789820

naliehavých situáciách, ako je COVID-19, takže argumentovali, že zrieknutie sa práva je rázny a zbytočný krok.⁷¹ Výsledkom nasledovných rokovaní bolo v prijatie návrhu rozvojových krajín, a aj finálny konsenzus ministerskej konferencie o dočasnom päť-ročnom práve na zrieknutie sa patentových povinností týkajúcich sa vakcín proti COVID-19 a zároveň vytvorenie dokumentu s odporúčaniami pre rozvojové krajiny ako najefektívnejšie diverzifikovať tieto operácie.⁷²

Podľa nášho názoru tieto rokovania skončili pozitívnym výsledkom a postavili sa na stranu bezpečnosti a blaha spoločnosti proti obchodným pravidlám. Avšak, najmä dĺžka trvania rokovaní, ktoré boli použité na dosiahnutie výsledku vytvára priestor na výhrady. Zabralo takmer dva roky počas najväčších vln pandémie vyriešiť túto situáciu, napokon, keď skončili rokovania pandémie COVID-19 bola na ústupe. Rozumieme, že komplexnosť problému a postavenie Svetovej obchodnej organizácie a mnohé faktory, ktoré museli byť zahrnuté do diskusie mohli ovplyvniť iné súčasti obchodných aspektov duševného vlastníctva, ale jednalo sa o krízovú situáciu, v ktorej hlavnú úlohu zohrával čas a preto tvrdíme, že vo všeobecnosti sa jednalo o zlyhanie zo strany Svetovej obchodnej organizácie, ktorá nezakročila rázne a efektívne. Finálny výsledok mohol vyzeráť pozitívne a dosiahnutie konsenzu medzi ministrami je taktiež veľmi pozitívny indikátor avšak v tejto situácii to podľa nás nebol najpodstatnejší faktor. Na druhú stranu môžu tieto skúsenosti použiť v budúcnosti v ďalších krízových situáciách a použiť nazbierané dáta pre efektívnejšie riešenie prípadného problému o čo sa aj Ministerská konferencia snažila na ďalších stretnutiach, ktoré sa týkali pandémie COVID-19. Výsledkom týchto rokovaní bola výzva pre príslušné orgány Svetovej obchodnej organizácie, aby pokračovali alebo iniciovali prácu na získaných poznatkoch a výzvach, ktoré sa vyskytli počas pandémie COVID-19. Oblasť záujmu budú zahŕňať vývozné obmedzenia, potravinovú bezpečnosť, duševné vlastníctvo, regulačnú spoluprácu, služby, tarifnú klasifikáciu, transfer technológií, uľahčenie obchodu a transparentnosť. Do konca roku 2024 sa na Generálnej rade uskutoční ročné zhodnotenie.⁷³ Čo je podľa nás veľmi prínosné pre

⁷¹ anon., no date. WTO | Ministerial conferences - MC12 briefing note [online]. Dostupné na: https://www.wto.org/english/thewto_e/minist_e/mc12_e/briefing_notes_e/bftrade_and_health_e.htm

⁷² anon., no date. TRIPS Council welcomes MC12 TRIPS waiver decision, discusses possible extension [online]. Dostupné na: https://www.wto.org/english/news_e/news22_e/trip_08jul22_e.htm

⁷³ anon., no date. WTO | Ministerial conferences - MC12 briefing note [online]. Dostupné na: https://www.wto.org/english/thewto_e/minist_e/mc12_e/briefing_notes_e/bftrade_and_health_e.htm

budúcnosť, ale zasa o niečo neskôr ako to bolo kriticky potrebné. Tento časový rámec odzrkadľuje komplexnosť a výzvy spojené s dosahovaním konsenzu medzi členmi WTO, ktorí majú rôzne názory a záujmy, najmä v otázkach súvisiacich s intelektuálnym vlastníctvom a prístupom k zdravotnej starostlivosti.

3.2 Limitácie fungovania Svetovej obchodnej organizácie

Podľa údajov Svetovej obchodnej organizácie, približne 75 % globálneho obchodu sa odohráva v rámci jej pravidiel. Tieto normy poskytujú značnú mieru istoty a predvídateľnosti, čo má pozitívny dopad na miliardy ľudí na celom svete.⁷⁴ Historické dáta naznačujú, že od založenia Svetovej obchodnej organizácie došlo k rýchlemu rastu svetového obchodu. Paralelne s tým však dochádzalo k významným zmenám v globálnom kontexte, vrátane technologického pokroku a dynamiky medzinárodného prostredia. Základné pravidlá a procedúry zavedené pri založení Svetovej obchodnej organizácie zostali takmer nezmenené, čo vedie k tvrdeniu, že je nevyhnutné začať s reformami tejto inštitúcie.

Svetová obchodná organizácia, ktorá od svojho vzniku predstavuje hlavný pilier medzinárodného obchodu, čelila od svojho založenia niekoľkým výzvam. Napríklad - globálna finančná kríza v roku 2008, obchodné spory medzi hlavnými ekonomikami, nedávna pandémia COVID-19 a konflikt na Ukrajine. Tieto udalosti spoločne poukázali na limitácie existujúceho regulačného rámca, za ktoré je Svetová obchodná organizácia často kritizovaná. V tejto kapitole sa podrobnejšie venujeme analýze problémov a obmedzení súčasných pravidiel a postupov, na konkrétnych príkladoch z praxe a predstavíme možné riešenia a smerovanie, ktorým by sa mala organizácia uberať v budúcnosti.

Začneme rozborom Systému riešenia sporov, ktorý počas svojho fungovania vyriešil množstvo konfliktov, avšak zároveň sa prejavili významné nedostatky. Z analýzy prípadov uvedených v predchádzajúcich kapitolách vyplýva, že jednou z kľúčových problematických oblastí je časová náročnosť riešenia sporov. Dlhé trvanie sporov má negatívny dopad na obraz

⁷⁴ JOACHIMID, 2024. How to fix the WTO: A holistic framework for reform - ICC - International Chamber of Commerce. ICC - International Chamber of Commerce [online]. Dostupné na: <https://iccwbo.org/news-publications/news/how-to-fix-the-wto-a-holistic-framework-for-reform/>

Systému riešenia sporov a vedie krajiny k preferencii bilaterálnych dohôd na riešenie svojich konfliktov. Tento systém, zameraný na zabezpečenie spravodlivosti a nestrannosti, môže v mnohých prípadoch vyústiť do patových situácií, ktoré končia protekcionistickými opatreniami, čím sa poškodzuje celý hodnotový reťazec medzinárodného obchodu.

Konkrétny prípad sporu medzi Airbusom a Boeingom (EÚ proti USA), kde obidve strany mali výhrady k vládnym dotáciám pre obidve spoločnosti, ilustruje tieto problémy. Systém riešenia sporov rozhodol, že obidve strany majú právo uvaliť odvetné clá na druhú stranu, avšak tento spor zostal dlhodobo nevyriešený, keďže ani jedna strana nebola ochotná ustúpiť, považujúc dané odvetvie za strategicky významné. Tento proces trval roky a vytvoril negatívne efekty, ako spomalenie technologického vývoja a zvýšenie cien pre koncových spotrebiteľov. Tento prípad nie je izolovaným príkladom, ale potvrdzuje trend, kde krajiny volia riešenie svojich problémov na bilaterálnej úrovni, ako to bolo aj v tomto prípade, kedy po rokoch sporu dosiahli významný pokrok vzájomným pozastavením odvetných ciel prostredníctvom bilaterálnej dohody mimo pôdy Svetovej obchodnej organizácie, s cieľom vyriešiť problém v priebehu nasledujúcich piatich rokov. Tieto prípady vážne poškodzujú reputáciu Systému riešenia sporov a vyvolávajú otázky o jeho efektívite a relevancii v 21. storočí.

V súvislosti s problematikou rýchlosti a doby trvania rozhodovacích procesov je dôležité poukázať na systém rozhodovania založený na konsenze všetkých členských štátov Svetovej obchodnej organizácie. Tento mechanizmus udeľuje značnú moc tým členským štátom, ktoré nesúhlasia s navrhovaným rozhodnutím, čo môže byť pre nich nevýhodné. V dôsledku toho jeden člen môže dočasne zablokovať rozhodovací proces, čo sa ukázalo ako významný problém, najmä počas pandémie COVID-19. V predchádzajúcej kapitole sme poukázali na pomalú a neefektívnu reakciu organizácie na zabezpečenie dostupnosti vakcín v rozvojových a rozvinutých krajinách, kde niektoré štáty blokovali návrh na dočasnú výnimku z Dohody o obchodných aspektoch práv duševného vlastníctva. Toto oneskorenie, trvajúce dva roky, významne ohrozilo verejné zdravie, najmä v štátoch s obmedzenými prostriedkami na vytvorenie vlastných vakcinačných systémov. Napriek tomu, že výnimka nakoniec vstúpila do platnosti, čas strávený rokovaniami zatienil akékoľvek pozitívne výsledky tejto dohody.

Ďalším problémom, ktorý si vyžaduje pozornosť, sú vládne dotácie a transparentnosť štátov pri ich reportovaní. Mnohé krajiny nedostatočne alebo vôbec neinformujú Svetovú

obchodnú organizáciu o zmenách v ich dotáciách, čo viedlo k sporom, ako je spomenutý spor o bavlnu. Nedostatočné oznámenia sú kritické pre spravodlivé a neustranné monitorovanie a reguláciu obchodných politík. Prípady, keď krajiny meškajú alebo neoznámia vládne dotácie svojmu priemyslu, môžu výrazne narušiť hospodársku súťaž a poškodiť medzinárodné obchodné vzťahy. Tento nedostatok transparentnosti komplikuje presadzovanie pravidiel spravodlivého obchodu a môže viesť k sporom alebo odvetným opatreniam zo strany postihnutých krajín.⁷⁵

3.2.2 Odporúčania pre reformu Svetovej obchodnej organizácie

S vývojom globálneho obchodného prostredia Svetová obchodná organizácia čelí rastúcemu tlaku na prispôbenie svojich štruktúr a postupov. Táto časť sa zaoberá kritickou potrebou reformy Svetovej obchodnej organizácie, pričom sa zaoberá dlhodobými problémami, ako je rozhodovací proces, neefektívnosť riešenia sporov a obavami týkajúcich sa transparentnosti. Skúmaním týchto výziev a rôznych návrhov predložených členskými krajinami skúmame, ako môže Svetová obchodná organizácia zvýšiť svoj význam a účinnosť pri uľahčovaní medzinárodného obchodu uprostred súčasných globálnych výziev.

Pri skúmaní základných pravidiel a rozhodovacieho procesu sa zameriavame na spory týkajúce sa vládnych dotácií v rôznych sektoroch, najmä v poľnohospodárstve, a na efektivitu rozhodovania v rámci novo vznikajúcich otázok. Problémy spojené s vládnyimi dotáciami a ich vplyv na medzinárodný obchod nás vedú k odporúčaniam, aby Svetová obchodná organizácia prehodnotila a prispôsobila svoje politiky v tejto oblasti. Navrhujeme zlepšiť postupy sledovania štátnych zásahov, a to buď zvýšením počtu pracovníkov zaoberajúcich sa monitorovaním, alebo inováciou existujúcich procedúr a technológií. Rozšírením kapacít pozorovacej činnosti by sme mohli znížiť pravdepodobnosť vzniku nepredvídaných situácií alebo sporov medzi členmi. Ďalším krokom by mohlo byť vylepšenie technológií, napríklad prostredníctvom implementácie umelej inteligencie, ktorá by mala za úlohu analyzovať dostupné dáta a predvídať potenciálne zásahy, čím by sa zlepšila tvorba odporúčaní

⁷⁵ HOEKMAN, Bernard M. and Petros C. MAVROIDIS, 2021. WTO reform: Back to the past to build for the future. *Global Policy* [online]. 2021, vol. 12, no. S3, pp. 5–12. Dostupné na: doi:10.1111/1758-5899.12924

a predchádzanie negatívnym dopadom vládnych intervencií na spravodlivú hospodársku súťaž. Je nevyhnutné vyvinúť väčší tlak na štáty, najmä na tie s nedostatočnou transparentnosťou vládnych výdavkov, ako je prípad Číny.⁷⁶ Toto by mohlo prispieť k zvyšovaniu transparentnosti a zlepšeniu dodržiavania medzinárodných obchodných pravidiel

Ďalej sme v prípade solárnych panelov poukázali ako môžu obchodné politiky Svetovej obchodnej organizácie a udržateľný rozvoj vstupovať do konfliktu. V tomto prípade by najefektívnejšie riešenie pre udržateľnosť bolo ponechať Číne trhovú dominanciu vo výrobe kritických súčastí solárnych panelov, avšak tým by boli ohrozené domáce trhy ostatných členov v tomto odvetví, takže v tomto prípade opäť nastala patová situácia. Preto odporúčame vytvorenie úplne nových politík adresujúcich tieto problémy, ktoré by podporili spoluprácu a vývoj v udržateľnosti a zároveň by boli spokojné aj členské krajiny. Potreba nových politík sa netýka len tohto odvetvia, ale aj mnohých iných, ako napríklad vo verejnom zdraví (prípady hovädzieho mäsa) alebo technológií. Digitálna ekonomika za posledné dve desaťročia išla neúprosným tempom dopredu a politiky, ktoré mali tieto veci adresovať sú zastaralé, preto navrhujeme prispôbiť pravidlá a postoje Svetovej obchodnej organizácie novým technológiám.⁷⁷ Okrem toho, Svetová obchodná organizácia by mala anticipovať budúce výzvy spojené s duševným vlastníctvom, najmä v kontexte pokrokov v oblasti umelej inteligencie. Umelá inteligencia má schopnosť vytvárať obsah, ktorý môže byť kopírovaný alebo neoprávnené používaný, čo zdôrazňuje potrebu modernizácie a adaptácie politík Svetovej obchodnej organizácie pre nové výzvy 21. storočia.

System riešenia sporov ako ďalší veľký bod kritiky tejto organizácie, bol hlavným nástrojom používaným na ukončovanie obchodných sporov, avšak po veľa kontroverzných alebo dlhotrvajúcich sporoch členské štáty začali strácať dôveru v tento systém a vznikol trend bilaterálnych rokovaní mimo pôdy Svetovej obchodnej organizácie. Pre veľa podnikov a ekonomík je dôležité aby sa tieto spory končili ráznym rozhodnutím podľa podpísaných pravidiel, nie odvetnými clami alebo nekonečnými rokovaniami medzi krajinami. Takéto situácie len vytvárajú zbytočný tlak na podnikateľské subjekty a konkrétne odvetvie

⁷⁶ HOEKMAN, Bernard, Xinquan TU and Robert WOLFE, 2022. China and WTO reform. Social Science Research Network [online]. 2022. Dostupné na: doi:10.2139/ssrn.4267102

⁷⁷ JOACHIMD, 2024. How to fix the WTO: A holistic framework for reform - ICC - International Chamber of Commerce. ICC - International Chamber of Commerce [online]. Dostupné na: <https://iccwbo.org/news-publications/news/how-to-fix-the-wto-a-holistic-framework-for-reform/>

a takisto ovplyvňujú diplomatické vzťahy medzi krajinami, ktoré medzi sebou vedú spor. Podľa Joachmida tento problém plynie z oslabenej funkčnosti ostatných častí Svetovej obchodnej organizácie najmä rokovaní o tvorbe nových pravidiel. Neschopnosť aktualizovať pravidlá Svetovej obchodnej organizácie viedli členské štáty k alternatívnym súdnym sporom, ako sú napríklad regionálne obchodné dohody. To sa spojilo so zlyhaním funkcie pri objasňovaní a riešení problémov, kde rozdiely viedli k neudržateľnému tlaku na funkciu riešenia sporov. S týmto tvrdením sa stotožňujeme a apelujeme na dôležitosť vytvorenia jasných a zmyselných pravidiel, podľa ktorých bude Systém riešenia sporov nestranne a efektívne riešiť prípadné spory medzi členskými krajinami, avšak myslíme si, že reforma, ktorá by sa prispôbila novým výzvam a situácii by mohla odľahčiť tento mechanizmus znížením počtu sporov, ak stanoví pravidlá a efektívne nástroje na prísne dodržiavanie týchto pravidiel každým členským štátom.

Reformy navrhované pre Svetovú obchodnú organizáciu zahŕňajú zlepšenie transparentnosti, efektívnosti a účinnosti jej Systému riešenia sporov. Návrhy tiež zdôrazňujú modernizáciu obchodných pravidiel, aby sa zachovala relevantnosť v súčasnom ekonomickom prostredí. Posilnenie rokovaní s cieľom riešiť problémy, ako sú dotácie deformované trhom a nútené transfery technológií, rovnako ako aj silu veta. Cieľom takýchto reforiem je prispôbiť Svetovú obchodnú organizáciu výzvam, ako je digitálny obchod, environmentálne problémy a globálne ekonomické zmeny.⁷⁸

Problémy adresované členmi, odbornou verejnosťou a našou prácou majú za cieľ zvýšiť povedomie o dôležitosti reformy Svetovej obchodnej organizácie a posunúť hospodársku súťaž založenú na pravidlách do ďalšej fázy modernizovaného multilaterálneho prostredia, v ktorom budú rozhodovať pravidlá a istota, s efektívnym časovým rámcom, bez zbytočne veľkých tlakov na podnikateľské subjekty.

⁷⁸ GERSTEL, Dylan and Jack CAPORAL, 2021. WTO Reform: The Beginning of the End or the End of the Beginning? CSIS [online]. 2021. Dostupné na: <https://www.csis.org/analysis/wto-reform-beginning-end-or-end-beginning>

Záver

Diplomová práca sa zaoberala úlohou multilaterálnych inštitúcií v procese liberalizácie medzinárodného obchodu, s osobitným dôrazom na Svetovú obchodnú organizáciu. Počiatkové pokusy multilateralizmu mali spoločnú črtu a tou je motivácia pre ich vznik, jednalo sa o potrebu stabilizácie a obnovy po vojne a potrebu mieru. Ich efektívnosť bola spočiatku slabá a najsilnejšie hlasy v týchto dohodách mali subjekty s väčšou mocou. Aj napriek vzniku týchto prvotných viacstranných dohôd si svet prešiel dvoma svetovými vojnami, ktoré signalizovali potrebu podstatnej zmeny v riadení sveta a rovnako tak posilnili motiváciu pre vznik nových, sofistikovanejších multilaterálnych inštitúcií.

Výsledky nášho skúmania poskytujú odpoveď na výskumnú otázku „*Aké sú hlavné výzvy a obmedzenia, ktorým čelí Svetová obchodná organizácia pri riešení globálnych ekonomických výziev a ako sa tieto výzvy prejavujú v jej politikách a rozhodovacích procesoch?*“ Svetová obchodná organizácia hrá kritickú úlohu v globalizácii obchodu a vo znižovaní obchodných bariér, čo prispieva k udržateľnému rozvoju členských krajín. Avšak, organizácia čelí výzvam spojeným s adaptabilitou a rýchlosťou reakcií na nové globálne ekonomické a politické zmeny. Naše zistenia naznačujú, že aj napriek značnému prínosu Svetovej obchodnej organizácie existujú oblasti, kde je potrebné systém reformovať, najmä v mechanizmoch riešenia sporov a v prispôbovaní sa súčasným technologickým a geopolitickým zmenám.

Multilaterálne inštitúcie sa začali formovať hlavne po Druhej svetovej vojne s cieľom podporiť ekonomickú spoluprácu a zabrániť ďalším konfliktom. Najvýznamnejšou z týchto inštitúcií je Svetová obchodná organizácia, ktorá bola založená v roku 1995 ako nástupkyňa Všeobecnej dohody o tarifách a obchode (GATT) z roku 1947. Úlohy Svetovej obchodnej organizácie zahŕňajú reguláciu medzinárodného obchodu medzi štátmi, zabezpečenie hladkého priebehu, slobody, spravodlivosti a predvídateľnosti obchodu. Organizačná štruktúra Svetovej obchodnej organizácie zahŕňa Ministerskú konferenciu, ktorá je najvyšším rozhodovacím orgánom, Všeobecnú radu, ktorá dohliada na bežné fungovanie, a rôzne odborné rady a výbory, ktoré sa zaoberajú špecifickými oblasťami ako obchod s tovarom, obchodnými službami a duševným vlastníctvom. Z vyššie uvedeného v kapitole 1 považujeme prvý sekundárny cieľ

„Teoreticky vymedziť chronológiu vzniku multilaterálnych inštitúcií a definovať úlohy a organizačnú štruktúru vybraných inštitúcií“ za splnený.

System riešenia sporov WTO je považovaný za jeden z hlavných pilierov organizácie, ktorý zabezpečuje, že medzinárodné obchodné pravidlá sú vymáhané a dodržiavané. Tento systém poskytuje formálny a štruktúrovaný proces pre riešenie sporov medzi členskými štátmi, čo pomáha zabrániť obchodným konfliktom, ktoré by mohli eskalovať do vážnejších politických alebo ekonomických kríz. Efektívnosť tohto systému sa hodnotí pozitívne z hľadiska jeho schopnosti poskytovať konzistentné a predvídateľné prostredie pre riešenie obchodných sporov. Avšak, kritici poukazujú na niektoré slabiny, vrátane dlhých časov riešenia sporov a občasnej nedostatočnej flexibility pri riešení konkrétnych prípadov, ktoré môžu mať špecifické faktory. Tieto slabiny môžu ovplyvniť výsledky a spôsobiť frustráciu medzi členskými štátmi. Z prvej časti tretej kapitoly, kde sme kriticky analyzovali prípady obchodných sporov vedených pod systémom riešenia sporov Svetovej obchodnej organizácie považujeme aj druhý sekundárny cieľ *„Zhodnotiť efektívnosť systému riešenia sporov v rámci Svetovej obchodnej organizácie a jeho vplyv na medzinárodné obchodné vzťahy“* za splnený

Výskum potvrdil, že aj keď Svetová obchodná organizácia prispieva k ekonomickému rastu, čelí kritike za nedostatočnú flexibilitu a pomalé reakcie na rýchlo sa meniace globálne ekonomické podmienky. Táto problematika je často zdôrazňovaná v kontexte potreby rýchlejších a adaptívnejších rozhodovacích procesov. Taktiež v kapitole 3.1.1 a 3.1.5 sme preskúmali reakciu Svetovej obchodnej organizácie na výzvy spôsobené významnými ekonomickými udalosťami a preto považujeme tretí sekundárny cieľ za splnený – *„Preskúmať reakciu Svetovej obchodnej organizácie na výzvy spôsobené významnými ekonomickými udalosťami ako prebiehajúce obchodné vojny a pandémie COVID-19.“*

V poslednej podkapitole 3.2.2 sme splnili štvrtý sekundárny cieľ *„Navrhnuť odporúčania na reformu Svetovej obchodnej organizácie za účelom zlepšenia jej funkčnosti a adaptability na meniace sa globálne obchodné prostredie.“* V tejto kapitole sme navrhli časti organizácie potrebujúce reformu a načrtli spôsoby, ktorými by to mohla Svetová organizácia dosiahnuť. Na základe našich zistení odporúčame, aby Svetová obchodná organizácia prehodnotila svoje postupy a prístupy, najmä v oblastiach, kde sú potrebné rýchlejšie a flexibilnejšie reakcie. Tiež je dôležité, aby organizácia zvýšila transparentnosť a efektívnosť

svojich rozhodovacích procesov a zaistila rovnaké zaobchádzanie všetkých členských štátov. Rovnako odporúčame zvýšiť efektivitu systému riešenia sporov podľa pevne určených pravidiel s nástrojmi na monitorovanie ich dodržiavania členskými štátmi. Považujeme to ako platformu na ďalšiu odbornú diskusiu a skúmanie.

Táto práca podčiarkuje, že aj keď má Svetová obchodná organizácia zásadnú úlohu v medzinárodných obchodných vzťahoch, jej prispôsobivosť a efektivita môžu byť zvýšené. Návrhy na reformy a zlepšenia by mali byť smerované k posilneniu úlohy Svetovej obchodnej organizácie ako kľúčového hráča v globálnom obchodnom systéme, čo prispieva k jej dlhodobej relevancii a efektívnosti v dynamicky sa meniacom globálnom ekonomickom prostredí.

Na základe vyššie uvedeného textu považujeme primárny cieľ diplomovej práce - *„Preskúmať úlohu multilaterálnych inštitúcií v procese liberalizácie medzinárodného obchodu a poukázať na príklade Svetovej obchodnej organizácie na vznikajúce sporné otázky fungovania, so zámerom stanoviť odporúčania pre jej zefektívnenie.“* za splnený.

Zoznam použitej literatúry

Články v elektronických časopisoch, zborníkoch a iné príspevky

1. [1] In Chapter 7 The organization [online] Dostupné na: https://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/utw_chap7_e.pdf
2. anon., 2008. About the IMF: governance structure [online]. Dostupné na: <https://www.imf.org/external/about/govstruct.htm>
3. anon., 2008. About the IMF: governance structure [online]. Dostupné na: <https://www.imf.org/external/about/govstruct.htm>
4. anon., 2008b. About the IMF: History: Globalization and the Crisis (2005 - present) [online]. Dostupné na: <https://www.imf.org/external/about/histglob.htm>
5. anon., 2021. European Commission - Press release. EU and US take decisive step to end aircraft dispute [online]. Dostupné na: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_21_3001
6. anon., no date. History. World Bank [online]. Dostupné na: <https://www.worldbank.org/en/archive/history#>
7. anon., no date. IMF-Timeline [online]. Dostupné na: <https://www.imf.org/external/about/timeline/index.htm>
8. anon., no date. MC13 closing speech — Dr Ngozi Okonjo-Iweala [online]. Dostupné na: https://www.wto.org/english/news_e/spno_e/spno44_e.htm
9. anon., no date. Organization. World Bank [online]. Dostupné na: <https://www.worldbank.org/en/about/leadership>
10. anon., no date. Press corner. European Commission - European Commission [online]. Dostupné na: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_21_3001
11. anon., no date. Press corner. European Commission - European Commission [online]. Dostupné na: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_19_5010
12. anon., no date. Research guides: Intergovernmental organizations (IGOs): the World Trade Organization [online]. Dostupné na: <https://guides.libraries.uc.edu/c.php?g=222419&p=1472115>

13. anon., no date. Solar Photovoltaics Supply Chain Review Report. Energy.gov [online]. Dostupné na: <https://www.energy.gov/eere/solar/solar-photovoltaics-supply-chain-review-report>
14. anon., no date. Study: Solar tariffs Cause Devastating harm to U.S. market, economy and Jobs | SEIA. SEIA [online]. Dostupné na: <https://www.seia.org/news/solar-tariff-impacts>
15. anon., no date. The structure of WTO [online]. Dostupné na: <https://www2.econ.iastate.edu/classes/econ355/choi/wtoworks.htm>
16. anon., no date. TRIPS Council welcomes MC12 TRIPS waiver decision, discusses possible extension [online]. Dostupné na: https://www.wto.org/english/news_e/news22_e/trip_08jul22_e.htm
17. anon., no date. WTO | dispute settlement - DS353: United States Measures Affecting Trade in Large Civil Aircraft Second Complaint [online]. Dostupné na: https://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds353_e.htm
18. anon., no date. WTO | dispute settlement - the disputes - DS26 [online]. Dostupné na: https://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds26_e.htm
19. anon., no date. WTO | dispute settlement - the disputes - DS267 [online]. Dostupné na: https://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds267_e.htm
20. anon., no date. WTO | dispute settlement - the disputes - DS267 [online]. Dostupné na: https://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds267_e.htm
21. anon., no date. WTO | dispute settlement - the disputes - DS267 [online]. Dostupné na: https://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds267_e.htm
22. anon., no date. WTO | Ministerial conferences - MC12 briefing note [online]. Dostupné na: https://www.wto.org/english/thewto_e/minist_e/mc12_e/briefing_notes_e/bftrade_and_health_e.htm
23. anon., no date. WTO | Ministerial conferences - MC12 briefing note [online]. Dostupné na: https://www.wto.org/english/thewto_e/minist_e/mc12_e/briefing_notes_e/bftrade_and_health_e.htm

24. anon., no date. WTO panel rejects China's solar safeguard challenge. United States Trade Representative [online]. Dostupné na: <https://ustr.gov/about-us/policy-offices/press-office/press-releases/2021/september/wto-panel-rejects-chinas-solar-safeguard-challenge>
25. ARITA, Shawn, et al. 2014. Sanitary and phytosanitary measures and tariff-rate quotas for US meat exports to the European Union. Outlook Report LDPM-245-01, US Department of Agriculture, Economic Research Service. [online]. Dostupné na: <https://www.ers.usda.gov/webdocs/outlooks/37587/ldpm-245-01.pdf?v=5317.3>
26. BERG, Andrew, 2000. Exchange rate regimes in an increasingly integrated world economy [online]. Dostupné na: https://econpapers.repec.org/paper/imfifops/2000_2f011.htm
27. BOUGHTON, James M., 2016. The IMF and the force of History: Ten Events and Ten Ideas that Have Shaped the Institution. IMF [online]. Dostupné na: <https://www.imf.org/en/Publications/WP/Issues/2016/12/30/The-IMF-and-the-force-of-History-Ten-Events-and-Ten-Ideas-that-Have-Shaped-the-Institution-17199>
28. BOWN P., 2020. COVID-19: demand spikes, export restrictions, and quality concerns imperil poor country access to medical supplies. EconBiz [online]. Dostupné na: <https://www.econbiz.de/Record/covid-19-demand-spikes-export-restrictions-and-quality-concerns-imperil-poor-country-access-to-medical-supplies-bown-chad/10012225576>
29. BOWN P., 2020. COVID-19: China's exports of medical supplies provide a ray of hope [online]. Dostupné na: <https://www.piie.com/blogs/trade-and-investment-policy-watch/covid-19-chinas-exports-medical-supplies-provide-ray-hope>
30. BRING, Ove. 2013 The Concept of Neutrality: Origins and Challenges—From the Peace of Westphalia to the European Union. Neutrality in the 21st Century: Lessons for Serbia, pp: 21-27. [online], Dostupné na: [Neutrality_in_the_21st_Century_-_Lessons_for_Serbia-libre.pdf \(d1wqtxts1xzle7.cloudfront.net\)](https://www.piie.com/blogs/trade-and-investment-policy-watch/covid-19-chinas-exports-medical-supplies-provide-ray-hope)
31. BUNTING, Gerald A., 1996. GATT and the Evolution of the Global Trade System: A Historical Perspective. Journal of Civil Rights and Economic Development. 1996, vol. 11, no. 2, pp. 505–521.

32. ÇALIŞKAN, Özgür, 2010. An analysis of the Airbus-Boeing dispute from the perspective of the WTO process [online]. Dostupné na: <https://dergipark.org.tr/en/pub/eab/issue/39882/473295>
33. CRIVELLI, Pramila and Luca RUBINI, 2020. ‘Flying high in a plane’ appellate body report, European communities and certain member states – measures affecting trade in large civil aircraft. *World Trade Review* [online]. 2020, vol. 19, no. 2, pp. 316–340. Dostupné na: doi:10.1017/s1474745620000063
34. DETHIER, Jean-Jacques, 2009. World Bank Policy Research: A historical overview [online]. Dostupné na: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1437952
35. DORSEN, Norman and Richard N. GARDNER, 1957. Sterling-Dollar diplomacy. *Harvard Law Review* [online]. 1957, vol. 70, no. 3, p. 571. Dostupné na: doi:10.2307/1337830
36. DOWNS, George W., David M. ROCKE and Peter N. BARSOOM, 1998. Managing the evolution of multilateralism. *International Organization* [online]. 1998, vol. 52, no. 2, pp. 397–419. Dostupné na: doi:10.1162/002081898753162866
37. GENTIMIR, Irena; 2012. The International Monetary Fund, criticized. The International Monetary Fund response to critics. | *EIRP Proceedings* [online]. Dostupné na: <https://proceedings.univ-danubius.ro/index.php/eirp/article/view/1397>
38. GERSTEL, Dylan and Jack CAPORAL, 2021. WTO Reform: The Beginning of the End or the End of the Beginning? *CSIS* [online]. 2021. Dostupné na: <https://www.csis.org/analysis/wto-reform-beginning-end-or-end-beginning>
39. GLENDON, Mary Ann, 2002. A world made new: Eleanor Roosevelt and the Universal Declaration of Human Rights. [online]. 2002. Dostupné na: https://courses.washington.edu/ljsj434/documents/A_World_Made_New.pdf
40. GOLDSTEIN, Judith, Douglas RIVERS and Michael TOMZ, 2007. Institutions in International Relations: Understanding the effects of the GATT and the WTO on world trade. *International Organization* [online]. 2007, vol. 61, no. 01. Dostupné na: doi:10.1017/s0020818307070014
41. GUAN, Wenwei, 2014. Consensus yet not consented: A critique of the WTO Decision-Making by consensus. *Journal of International Economic Law* [online]. 2014, vol. 17, no. 1, pp. 77–104. Dostupné na: doi:10.1093/jiel/jgu004

42. HOEKMAN, Bernard M. and Petros C. MAVROIDIS, 2021. WTO reform: Back to the past to build for the future. *Global Policy* [online]. 2021, vol. 12, no. S3, pp. 5–12. Dostupné na: doi:10.1111/1758-5899.12924
43. HOEKMAN, Bernard, Xinquan TU and Robert WOLFE, 2022. China and WTO reform. *Social Science Research Network* [online]. 2022. Dostupné na: doi:10.2139/ssrn.4267102
44. HUGHES, Llewelyn and Jonas MECKLING, 2017. The politics of renewable energy trade: The US-China solar dispute. *Energy Policy* [online]. 2017, vol. 105, pp. 256–262. Dostupné na: doi:10.1016/j.enpol.2017.02.044
45. CHIKVAIDZE, David A. Multilateralism: Its past, present and future. *Cadmus Journal*, [online]. 2020, vol. 4, no. 2, pp: 127-133. Dostupné na: https://cadmusjournal.org/files/journalpdf/Vol4Issue2/Vol4_Issue2.pdf#page=139
46. IMF. IMF-Timeline [online]. Dostupné na: <https://www.imf.org/external/about/timeline/index.htm>
47. JANAY, Abdullahi Ibrahim; KILIÇ, Bülent. 2022. The World Bank and its Roles toward Health: Common Criticisms.[online]. Dostupné na: https://www.researchgate.net/profile/Abdullahi-Ibrahim-Janay/publication/363257405_The_World_Bank_and_its_Roles_toward_Health_Common_Criticisms/links/63139ff51ddd44702131b1d9/The-World-Bank-and-its-Roles-toward-Health-Common-Criticisms.pdf
48. JOACHIMD, 2024. How to fix the WTO: A holistic framework for reform - ICC - International Chamber of Commerce. ICC - International Chamber of Commerce [online]. Dostupné na: <https://iccwbo.org/news-publications/news/how-to-fix-the-wto-a-holistic-framework-for-reform/>
49. JOHNSON, Renée, 2010. HANRAHAN, Charles. The US-EU beef hormone dispute. Washington, DC: Congressional Research Service. [online]. Dostupné na: <https://www.nationalaglawcenter.org/wp-content/uploads/assets/crs/R40449.pdf>
50. KERR, William A. and Jill E. HOBBS, 2002. The North American–European Union dispute over beef produced using growth hormones: a major test for the new international trade regime. *The World Economy* [online]. 2002, vol. 25, no. 2, pp. 283–296. Dostupné na: doi:10.1111/1467-9701.00431

51. KERR, William A., 2010. Is it time to Re-think the WTO? A Return to the Basics. In: Edward Elgar Publishing eBooks [online]. Dostupné na: doi:10.4337/9781849808187.00024
52. LATIF, Muhammad Ijaz, 2012. Uruguay Round of GATT and Establishment of the WTO. *Pakistan Horizon*. [online]. 2012, vol. 65, no. 1, pp. 53-70. Dostupné na: <https://www.jstor.org/stable/24711208>
53. MARTIN, Lisa L., 1992. Interests, power, and multilateralism. *International Organization* [online]. 1992, vol. 46, no. 4, pp. 765–792. Dostupné na: doi:10.1017/s0020818300033245
54. MCKIBBIN, Warwick J. and David VINES, 2020. Global macroeconomic cooperation in response to the COVID-19 pandemic: a roadmap for the G20 and the IMF. *Oxford Review of Economic Policy* [online]. 2020, vol. 36, no. Supplement_1, pp. S297–S337. Dostupné na: doi:10.1093/oxrep/graa032
55. MERCURIO, Bryan, 2021. WTO Waiver from Intellectual Property Protection for COVID-19 Vaccines and Treatments: A Critical Review. *Social Science Research Network* [online]. 2021. Dostupné na: doi:10.2139/ssrn.3789820
56. PERITZ, Lauren, 2020. When are International Institutions Effective? The Impact of Domestic Veto Players on Compliance with WTO Rulings. *International Studies Quarterly* [online]. 2020, vol. 64, no. 1, pp. 220–234. Dostupné na: doi:10.1093/isq/sqz094
57. POULIOT, Vincent, 2011. Multilateralism as an end in itself¹. *International Studies Perspectives* [online]. 2011, vol. 12, no. 1, pp. 18–26. Dostupné na: doi:10.1111/j.1528-3585.2010.00416.x
58. RIDLEY, William and Stephen DEVADOSS, 2012. Analysis of the Brazil-USA cotton dispute. *Journal of International Trade Law and Policy* [online]. 2012, vol. 11, no. 2, pp. 148–162. Dostupné na: doi:10.1108/14770021211239668
59. ROGOFF, Kenneth, 2003. The IMF strikes back. *Foreign Policy* [online]. 2003, no. 134, p. 38. Dostupné na: doi:10.2307/3183520
60. RUGGIE, John Gerard, 1992. Multilateralism: the anatomy of an institution. *International Organization* [online]. 1992, vol. 46, no. 3, pp. 561–598. Dostupné na: doi:10.1017/s0020818300027831

61. SALMONSEN, David, 2012. The 2012 farm bill and the Brazil cotton case. Proceedings of the ASIL Annual Meeting [online]. 2012, vol. 106, pp. 283–286. Dostupné na: doi:10.5305/procannmeetasil.106.0283
62. SCHNEPF, Randall Dean. 2011. Brazil's WTO Case Against the US Cotton Program. Congressional Research Service. [online]. Dostupné na: <https://sgp.fas.org/crs/row/RL32571.pdf>
63. SCHNEPF, Randy. 2014. Status of the WTO Brazil-US Cotton Case. [online]. Dostupné na: https://www.everycrsreport.com/files/20140221_R43336_bcf70360c31c0c20ae9d6c5cccba2adf42844f8.pdf
64. SOON, Byung Min and Wyatt THOMPSON, 2019. Nontariff measures and product differentiation: Hormone-treated beef trade from the United States and Canada to the European Union. Canadian Journal of Agricultural Economics/Revue Canadienne D'agroéconomie [online]. 2019, vol. 67, no. 4, pp. 363–377. Dostupné na: doi:10.1111/cjag.12200
65. Tenney, S., & Salda, A., 1996. Historical Dictionary of the World Bank. [online]. Dostupné na: <https://doi.org/10.5860/choice.51-4215>
66. UNITED NATIONS. History of the United Nations | United Nations. United Nations [online]. Dostupné na: <https://www.un.org/en/about-us/history-of-the-un>
67. USHER, Ann Danaiya, 2020. South Africa and India push for COVID-19 patents ban. Lancet (British Edition) [online]. 2020, vol. 396, no. 10265, pp. 1790–1791. Dostupné na: doi:10.1016/s0140-6736(20)32581-2
68. VINES, David; GILBERT, Christopher L. (ed.). 2004. The IMF and its critics: reform of global financial architecture. Cambridge University Press
69. WAGNER, Markus, 2019. The impending demise of the WTO appellate body: from centrepiece to historical relic? In: Springer eBooks [online]. p. 67–90. Dostupné na: doi:10.1007/978-981-15-0255-2_5
70. WEMER, David, 2019. What is wrong with the WTO? Atlantic Council [online]. Dostupné na: <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/new-atlanticist/what-is-wrong-with-the-wto/>

71. WITA, 2020. Three approaches to fixing the World Trade Organization's Appellate Body: the good, the bad, and the ugly? - WITA. WITA [online]. Dostupné na: <https://www.wita.org/atp-research/three-approaches-to-fixing-the-world-trade-organizations-appellate-body-the-good-the-bad-and-the-ugly/>
72. WORLD BANK, 2011 A guide to the World Bank. The World Bank [online]. Dostupné na: <https://openknowledge.worldbank.org/server/api/core/bitstreams/30756179-d3d6-549e-a9b7-f6709f3b67ff/content>
73. WORLD BANK. History. World Bank [online]. Dostupné na: <https://www.worldbank.org/en/archive/history>
74. WOUTERS, Jan and Jed ODERMATT, 2014. Comparing the “Four Pillars” of Global Economic Governance: A critical analysis of the institutional design of the FSB, IMF, World Bank, and WTO. *Journal of International Economic Law* [online], vol. 17, no. 1, pp. 49–76. Dostupné na: doi:10.1093/jiel/jgu008
75. WTO | Understanding the WTO - the Uruguay Round [online]. Dostupné na: https://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/fact5_e.htm
76. ZULAUF, Carl. 2014. Farm Bill Farm Safety Net: Summary and Brief Thoughts. *Farmdoc daily*, [online]. Dostupné na: <https://farmdocdaily.illinois.edu/2014/01/2013-farm-bill-farm-safety-net.html>